

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลใน 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ การเปลี่ยนแปลงของชุมชนทางด้านนิเวศวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ รวมถึงสาเหตุ และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อค้นหาคำว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น ของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษารูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม ของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

ปรากฏการณ์ การเปลี่ยนแปลงของชุมชนทางด้านนิเวศวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ รวมถึงสาเหตุ และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จากอดีตถึงปัจจุบัน

จากการศึกษา ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบ ดังนี้
ประวัติตำบลบัวมาศ

ประมาณร้อยกว่าปีที่แล้ว ได้มีกลุ่มคนประมาณ 30 กว่าครัวเรือน ได้เดินทางอพยพย้ายถิ่นฐานมาจากเมืองศรีภูมิ (สุวรรณภูมิ) ขนข้าวของใส่เกวียน นำมา วัว ควาย มาตั้งถิ่นฐานที่บริเวณ โนนบ้านไถ่ ก่อตั้งเป็นหมู่บ้าน โดยเรียกชื่อตามหนองน้ำที่อยู่ใกล้ คือหนองบุดมาศ และกลายมาเป็นหนองบัวมาศ จนมาถึงปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้ที่รู้ดีดีความเป็นมาของหมู่บ้าน ได้ให้ข้อมูลว่า “บรรพบุรุษเดินทางอพยพมาจากเมืองศรีภูมิ (อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดในปัจจุบัน) มาตั้งรกรากที่บริเวณทิศใต้ของบ้านกกกอก หมู่ที่ 5” (ป๋อง ชีชา, 2555 : สัมภาษณ์) “เดินทางอพยพ ชี่วัวเทียมเกวียน มาประมาณ 30 ครอบครั้ว มาตั้งบ้านที่บริเวณ โนนบ้านไถ่” (เปี่ยม พรอินทร์, 2555 : สัมภาษณ์) “ปู่ย่าตายายพากัน เดินทางมาหาที่อยู่ใหม่จากเมืองศรีภูมิ มาตั้งบ้านอยู่โนนเสื่อไถ่ ประมาณ 30 กว่าครอบครัว ชี่ช้างม้า

ว้าวควายมา” (สำลี พันธุ์วงศ์, 2555 : สัมภาษณ์) ในสมัยที่บรรพบุรุษเข้ามาตั้งหมู่บ้านบัวมาศ สภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปยังเป็นป่า มีหนองบุดมาศ (หนองบัวมาศ) เป็นแหล่งน้ำที่คนในชุมชนใช้ประโยชน์

เมื่ออาศัยอยู่ที่บริเวณ โนนเสือ โก้กมาเป็นเวลาประมาณสิบกว่าปี ผู้นำหมู่บ้านเห็นห้องต้องกันให้ย้ายหมู่บ้านไปตั้งที่แห่งอื่น เนื่องด้วยบริเวณดังกล่าวมีสภาพเป็นป่ารกชัฏ จะมีโจรมาปล้น จึงทรัพย์ สัตว์เลี้ยงช้างม้า ว้าวควายบ่อย จึงพากันย้ายหมู่บ้านมาทางทิศตะวันออกของหนองบุดมาศ ตั้งบ้านอยู่รอบๆหนองน้ำ สร้างอาฮาม (วัด) ขึ้นเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ แต่เมื่ออาศัยอยู่มาระยะหนึ่ง เกิดโรคระบาดขึ้นในหมู่บ้าน “อาจเป็นเพราะเวลาถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะไม่ไปถ่ายไกลจากหนองน้ำ ตอนฝนตกน้ำก็จะชำระสิ่งปฏิกูลเหล่านี้ลงในหนองน้ำทำให้เกิดโรคระบาด” (สำลี พันธุ์วงศ์, 2555 : สัมภาษณ์) “สมัยก่อนไม่มีส้วม คนจะอุจจาระตามป่า ฝนตกมาน้ำในหนองก็มีเชื้อโรค” (เชียว ภูริบ, 2555 : สัมภาษณ์)

ผู้นำหมู่บ้านจึงได้นำลูกบ้านย้ายหมู่บ้านมาตั้งทางทิศเหนือของหนองโนนทัน ซึ่งเป็นที่ตั้งของบ้านบัวมาศในปัจจุบัน เพื่อที่จะหาแหล่งน้ำเพิ่ม ได้ทำการสร้างวัดสว่าง โนนทัน ขึ้นมาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ของคนในหมู่บ้านจนอยู่มาถึงปัจจุบันนี้

ในอดีตตำบลบัวมาศ เป็นตำบลใหญ่เดิมขึ้นกับมณฑลร้อยเอ็ด ต่อมาได้แยกย่อยเป็นตำบลอื่น ๆ “ตำบลบัวมาศ มีอาณาเขตกว้างจึงได้แยกการปกครองเป็นตำบลหนองม่วง และตำบลยาง เพื่อความสะดวกในการปกครอง” (ทองพวน ดวงศรี, 2555 : สัมภาษณ์) ประชากรโดยส่วนมากจะประกอบอาชีพทำนา เนื่องจากบริเวณที่อาศัยอยู่เป็นที่อุดมสมบูรณ์ “ชาวบ้านบัวมาศทำนาเป็นดั้งเดิม โดยใช้แรงคนใช้จอบขุด แรงงานควาย มีการค้าขายผ้าขาว ผ้าฝ้าย ผ้าไหม ครั่ง ปอ จะเอาไปขายที่โคราชและที่ต่าง ๆ ใส่เกวียน วัว ม้า หรือก่อเดินเท้าไปขาย” (แข่งสาลาด, 2555 : สัมภาษณ์)

การศึกษาในสมัยเก่าจะไปเรียนตามวัดบ้านต่าง ๆ กับพระ “สมัยก่อนไม่มีโรงเรียน ใครอยากได้นั่งสือ ก็บวชเรียน” (คำจันทร์ เหมชูยิ่ง, 2555 : สัมภาษณ์) “ผู้หญิงอยากเรียนก็ไม่ได้เรียน เพราะต้องไปเรียนกับพระ” (ดก จันทะพืด, 2555 : สัมภาษณ์) ต่อจากนั้นจึงได้มาตั้งโรงเรียนวัดบ้านบัวมาศ และโรงเรียนบ้านบัวมาศในปัจจุบัน

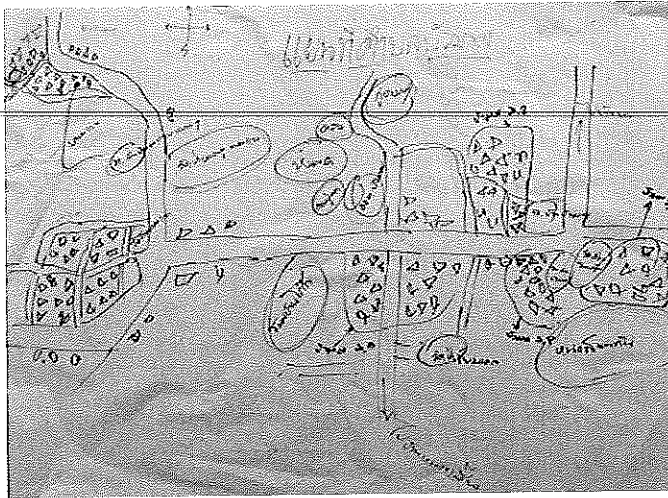
ภาพที่ 4 สัมภาษณ์นายสำดี พันธุ์วงศ์ อดีตกำนันตำบลบัวมาศ

สภาพทางสังคม

ตำบลบัวมาศเป็นตำบลหนึ่งของอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มีหมู่บ้านทั้งหมด 9 หมู่บ้านประกอบด้วย บ้านบัวมาศ หมู่ที่ 1,2 บ้านกกกอก บ้านโนนทันบ้านไทยเจริญ บ้านหนองแวง บ้านหนองตุ บ้านทุ่งสว่าง บ้านอุทัยทิศ สภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบและที่ราบลุ่ม พื้นที่ตะวันตกและตะวันออกของตำบลเป็นที่ราบสูง มีจำนวนประชากรประมาณ 3,904 คน และจำนวนหลังคาเรือน 783 หลังคาเรือน

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากรและครัวเรือน (สถานีอนามัยตำบลบัวมาศ,15 ก.ค.55)

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวน ครัวเรือน	ประชากร		รวม
			ชาย	หญิง	
1	บัวมาศ	59	169	154	323
2	บัวมาศ	111	266	272	538
3	หนองแวง	90	206	205	411
4	หนองตุ	98	210	225	435
5	กกกอก	83	205	184	389
6	ทุ่งสว่าง	84	223	214	437
7	อุทัยทิศ	86	203	229	432
8	โนนทัน	87	249	283	532
9	ไทยเจริญ	85	193	214	407
รวม		783	1,924	1,980	3,904

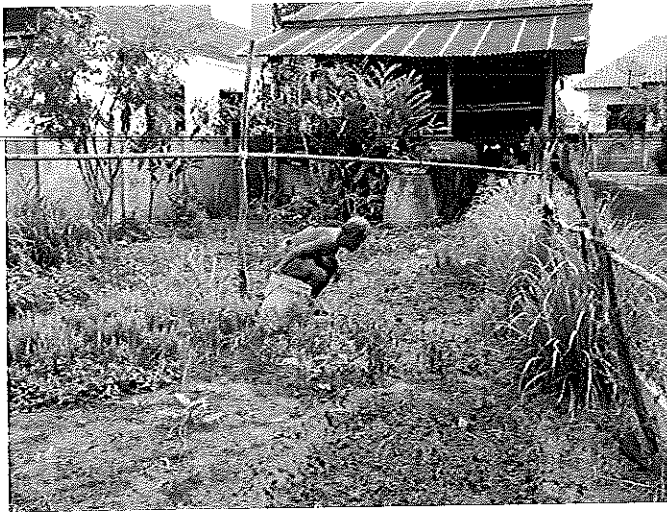

ภาพที่ 5 แผนที่ตำบลบัวมาศ

อาชีพหลัก ทำนา อาชีพเสริม เลี้ยงสัตว์ ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ปลูกเห็ดฟาง ปลูกพืชผักสวนครัว ทอผ้า และรับจ้างทั่วไป “ผู้อยู่ในเขตตำบลบัวมาศส่วนมากจะประกอบอาชีพทำนาในหน้าฝน เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย หมูก็มีบ้าง เลี้ยงไหม” (ชารี สาลาด, 2555 : สัมภาษณ์) “ส่วนมากจะทำนาแทบทุกบ้าน เพราะข้าวคืออาหารหลัก” (น้อย สิงห์ทอง, 2555 : สัมภาษณ์) “หน้าแล้งจะเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ใครมีสระน้ำก็ทำอาชีพเสริม ปลูกผัก ปลูกเห็ดขาย” (โสม มุลวงษ์, 2555 : สัมภาษณ์) “หน้าฝนไม่มีอาชีพอื่น นอกจากทำนา แล้งมาปลูกพืชผักสวนครัว ขาย อาชีพเสริมมีการเพาะเห็ดฟาง เลี้ยงหมู เลี้ยงวัวพอมีรายได้เสริม” (สีดา พิมพ์ภักดิ์, 2555 : สัมภาษณ์)

ภาพที่ 6 นาข้าว

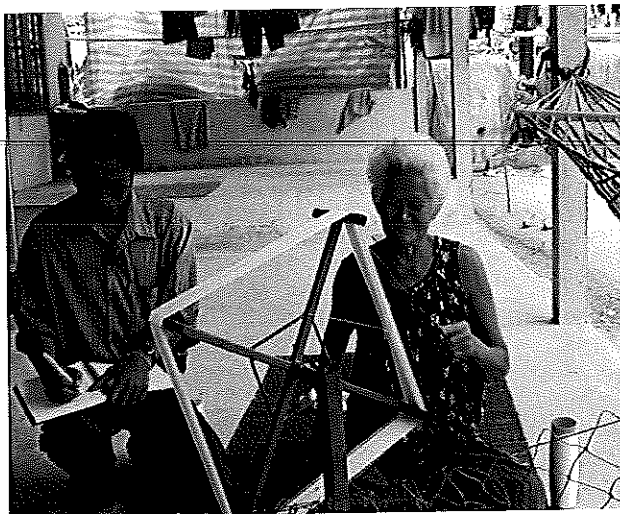

ภาพที่ 7 ปลุกผักสวนครัว

ภาพที่ 8 ทำไร่นาสวนผสม

ในแต่ละหมู่บ้านของตำบลบัวมาศจะมีคอนปู้ตา (คอนพ่อเต่าบ้าน) เป็นป่าไม้ใหญ่ เป็นอาศักรักษา) ของคนในชุมชน ในเดือนหกของทุกปีจะมีพิธีบวงสรวง มีการปลงบ้าน เลี้ยงบ้านด้วยไก่ “ก่อนที่จะลงทำไร่ ทำนา เพื่อให้ข้าวปลาอุดมสมบูรณ์ จะทำบุญเลี้ยงบ้าน” (เปี่ยม พรอินทร์, 2555 : สัมภาษณ์) “เพื่อเป็นสิริมงคล ของหมู่บ้าน จะมีการเลี้ยงบ้านด้วยไก่ มีการเลี้ยงทายคางไก่” (เสน คมะปะเต, 2555 : สัมภาษณ์)

ภาพที่ 9 สัมภาษณ์นางน้อย สิงห์ทอง

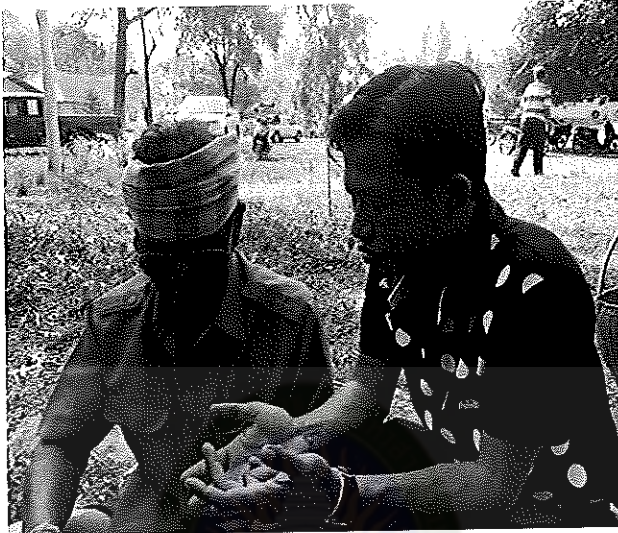
สภาพพื้นที่หมู่บ้านต่าง ๆ ในตำบลบัวมาศ และบริเวณใกล้เคียง เป็นที่ราบลูกคลื่น ลักษณะดินเป็นดินปนทรายปะปนกับดินเหนียว (ดินเค็ม) ลักษณะภูมิอากาศเป็นมีสภาพอากาศร้อนและแห้งแล้ง อุณหภูมิอากาศหนาวเย็น อุณหภูมิอากาศร้อนจัด มีปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ย น้อย ระยะเวลาที่ฝนตกชุกจะอยู่ในช่วงเดือนกันยายน – ตุลาคม แหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่มีอยู่หลาย แหล่งในชุมชนมีปริมาณน้ำเพียงพอสำหรับการอุปโภคบริโภคตลอดปี

ภาพที่ 10 สัมภาษณ์นางเฝ้า สุดตานา

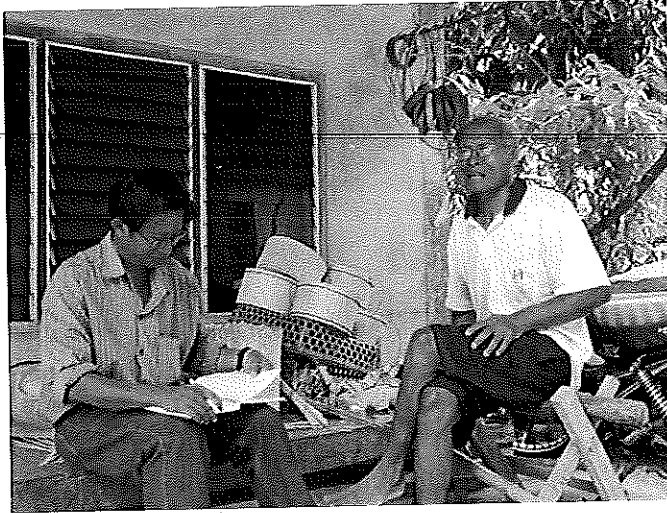
ตำบลบัวมาศมีผู้รู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่หลายด้าน โดยในแต่ละด้านจะมีผู้รู้ อยู่หลายคน กระจายอยู่ในแต่ละหมู่บ้าน โดยแต่ละคนจะมีอายุอยู่ในชราภาพแล้ว ชาวบ้านบัวมาศ จะมีความเชื่อหรือเคารพ สิ่งศักดิ์สิทธิ์อัน ได้แก่ กู่บัวมาศ กับ คอนปู่ตา เป็นอันมากโดยชาวบ้าน จะมาสักการะบนบานศาลกล่าวขอพรอยู่ตลอดปี ในด้านวัฒนธรรมประเพณีชาวตำบลบัวมาศ

มีบุญประเพณีต่าง ๆ ตลอดปี ส่วนประเพณีสำคัญที่สุดของชาวตำบลบัวมาศ คือ ประเพณีสงกรานต์ บัวมาศ บวงสรวงองค์พระนารายณ์ผู้ศกดิ์สิทธิ์

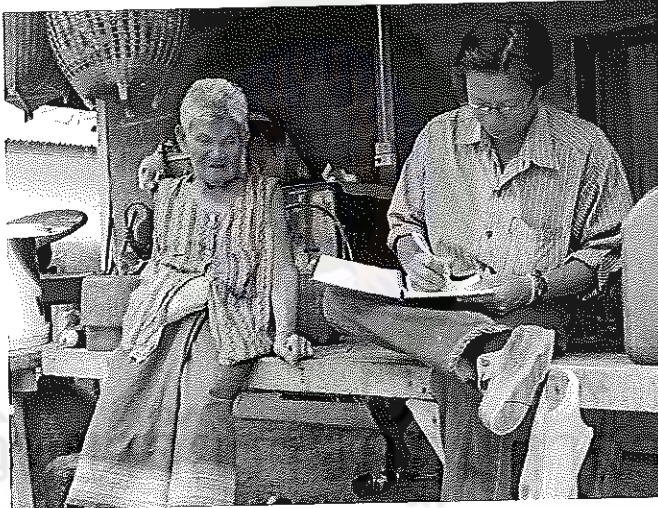

ภาพที่ 11 สัมภาษณ์นายเสน คณะประเท

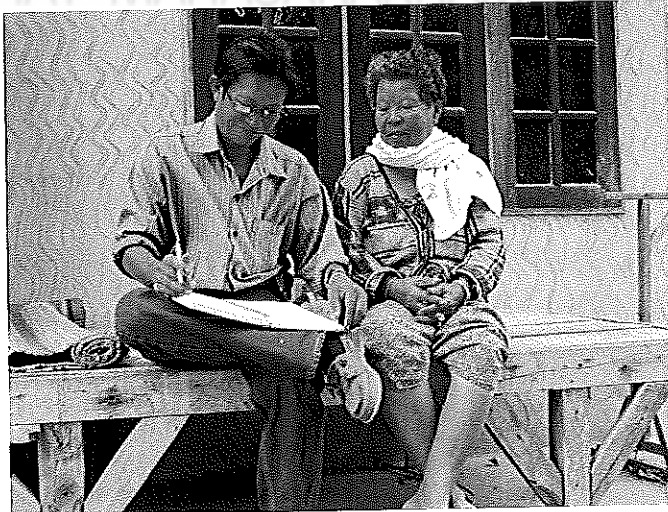
จากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้พหุลักษณะชุมชน สัมภาษณ์ สอบถามและศึกษาเอกสาร สามารถ พบว่า ตำบลบัวมาศเป็นตำบลที่ประวัติความเป็นมายาวนาน ปัจจุบันตำบลบัวมาศถูกแบ่งตามลักษณะทางการปกครองเป็น 9 หมู่บ้าน ผู้คนมีความรักใคร่กลมเกลียวกัน โดยมีคู่บัวมาศเป็นสถานศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญของหมู่บ้าน อาชีพหลักของคนในตำบล คือ การทำนา เลี้ยงสัตว์ อาชีพเสริม ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทำไร่นาสวนผสม แต่ปัจจุบันสภาพการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไป ฝนตกไม่ตรงตามฤดูกาล การนำเครื่องจักรกลมาใช้ในการเกษตร และการปรับสภาพพื้นที่ในการเพาะปลูก ทำให้เกิดการปรับตัวของคนให้สามารถอยู่ร่วมกับ คน สิ่งมีชีวิตในธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ ทั้งด้านสภาพสังคม วัฒนธรรม การสร้างที่อยู่อาศัย แต่งกาย การบริโภค และความเชื่อต่าง ๆ หรืออาจเรียกว่านิเวศวัฒนธรรมของคนในตำบลบัวมาศเปลี่ยนไป ผู้คนที่อาศัยในหมู่บ้านส่วนมากจะเป็นเด็กกับคนวัยชรา คนวัยหนุ่มสาววัยทำงานจะไปทำงานรับจ้างที่ต่างจังหวัด

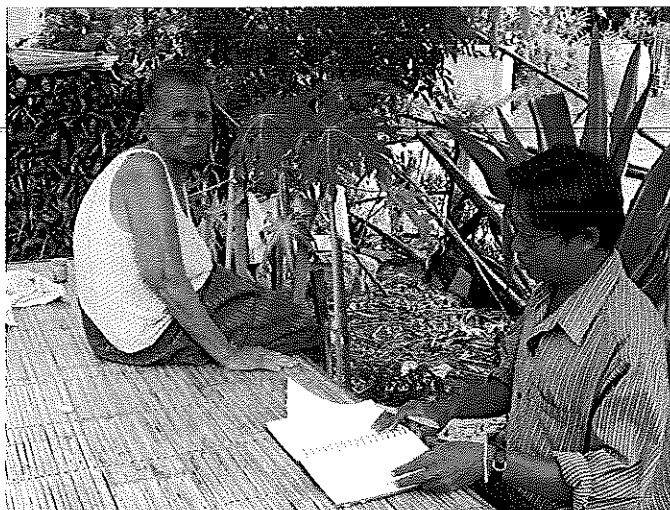
ภาพที่ 12 สัมภาษณ์นายเจิว ภูรัมย์

ภาพที่ 13 สัมภาษณ์นางแข่ง สาลาด

ภาพที่ 14 สัมภาษณ์นางโฮม มุลวงษ์

ภาพที่ 15 สัมภาษณ์นางสีดา พิมพื้ภักดิ์

ประวัติหมู่บ้าน

ประวัติความเป็นมาของโบราณสถานหมู่บ้าน เป็นสถาปัตยกรรมเนื่องในศิลปะขอม ราวพุทธศตวรรษที่ 16-18 ตั้งอยู่ที่บ้านกกกอก ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นโบราณสถานที่เคารพบูชาของชาวตำบลบัวมาศ เป็นสถานที่เก่าแก่มีอายุการก่อสร้างมายาวนาน ก่อนการบูรณปฏิสังขรณ์ สภาพโดยรอบๆจะเป็นเนินดินขนาดใหญ่อยู่กลางพื้นที่ราบลุ่มที่เป็นทุ่งนา ปกคลุมด้วยวัชพืชและต้นไม้ขนาดใหญ่ขึ้นหนาแน่น ประกอบด้วยต้นมะขาม ต้นตะโก ไม้เลื้อยและหญ้าต่าง ๆ สภาพหมู่บ้านจะมีต้นไม้ใหญ่และวัชพืชปกคลุมอย่างหนาแน่น มีคูน้ำล้อมรอบ ในปี พุทธศักราช 2522 ได้มีโครงการพัฒนาแก้ปัญหาภัยแล้ง ได้ดำเนินการขุดลอกคูน้ำด้านทิศเหนือ นำดินขึ้นที่บถมบบริเวณคู จากนั้นในปี พุทธศักราช 2546 จึงได้มีการขุดปรับแต่งบูรณปฏิสังขรณ์หมู่บ้าน โดยทุกวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 5 ของทุกๆปี ประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงตำบลบัวมาศต่างหลั่งไหลเดินทางมาร่วมเคารพสักการะบวงสรวงหมู่บ้านทุกปี โดยแต่ละคนนำดอกไม้ธูปเทียนมาสักการะและถวายภัตตาหารเพลแก่พระภิกษุสงฆ์ มีจุดบั้งไฟถวายเพื่อเป็นสิริมงคล

สภาพทั่วไปของโบราณสถานหมู่บ้าน

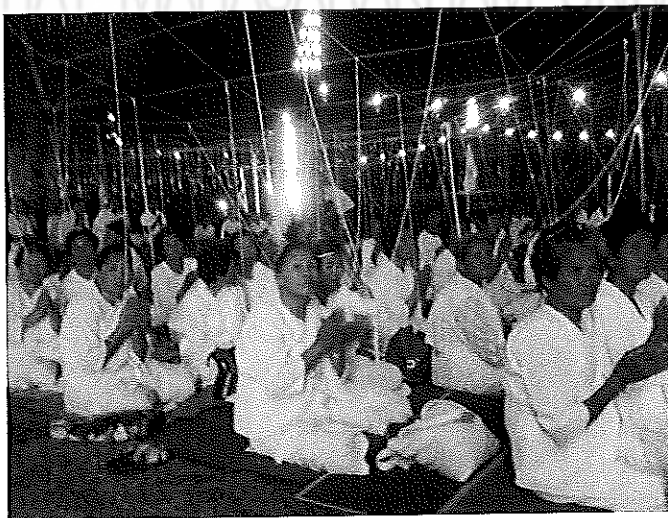
ด้านทิศเหนือ ทิศใต้ และทิศตะวันตก มีร่องรอยของคูน้ำคันดินล้อมรอบ มีปริมาณน้ำอยู่ในคูไม่มากนัก ด้านทิศตะวันตกถัดจากคูน้ำคันดินออกไปมีแนวถนนดินที่ตัดมาจากหมู่บ้านมาสิ้นสุดที่หมู่บ้าน และพื้นที่รอบ ๆ เป็นทุ่งนา ซึ่งเกษตรกรยังคงใช้พื้นที่ในการทำนาอยู่โบราณสถานหมู่บ้าน ได้รับประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ประกาศในราช

กิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนพิเศษ 98 ง ราชกิจจานุเบกษา 22 กันยายน 2548 โดยมีพื้นที่
ประมาณ 27 ไร่ 2 งาน 57 ตารางวา

ประเพณีสงฆ์บัวมาศ

ในอดีตก่อนที่จะมีการบูรณปฏิสังขรณ์ งานประเพณีสงฆ์บัวมาศจะไม่ได้ทำ
อย่างยิ่งใหญ่หรือมีการโฆษณาให้คนในหมู่บ้านใกล้เคียงได้รับรู้ เมื่อถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ผู้
เฒ่าผู้แก่ของหมู่บ้าน จะนำลูกหลานในหมู่บ้าน ไปทำพิธีบวงสรวง นำผลไม้ไปบวงสรวง เมื่อ
บวงสรวงเสร็จจะมีการจุดบั้งไฟพลวาย นิมนต์พระมาถวายเพลที่ทุ่งบัวมาศ ไม่มีมหรสพสมโภชน์
แต่อย่างใด เป็นประเพณีที่ทำกันสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

หลังจากทุ่งบัวมาศได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ ปี พุทธศักราช 2546 ทางองค์การ
บริหารส่วนตำบลบัวมาศ ฝ่ายปกครองกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ร่วมกับกองทุนทุ่งบัวมาศ ที่ก่อตั้งโดย
การริเริ่มของนายอำนาจ ปะติเส อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดมหาสารคาม จัดงาน
ประเพณีสงฆ์บัวมาศขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ มีมหรสพสมโภชน์ห้าวันห้าคืน โดยในแต่ละปีทาง
กองทุนทุ่งบัวมาศจะไปอันเชิญองค์เทวรูปพระนารายณ์ ที่จุดค้นพบในระหว่างการ
บูรณปฏิสังขรณ์ จากสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 9 ขอนแก่น มาให้
ประชาชนที่มาร่วมงานได้สักการบูชาขอพรจากองค์พระนารายณ์ที่ศักดิ์สิทธิ์ กำหนดการจัด
งานก่อนเริ่มงานวันแรกทางกองทุนทุ่งบัวมาศจะไปอันเชิญองค์เทวรูปพระนารายณ์ มาประทับที่
สถานีตำรวจบรบือ ที่บริเวณทุ่งบัวมาศผู้มีจิตใจศรัทธาจะมาร่วมพิธีบวงสรวงพร้อมกัน จากนั้น
งานวันแรกจะเป็นพิธีไปรับองค์พระนารายณ์จากสถานีตำรวจบรบือ มีการจัดขบวนกอง
ยาวไปแห่แห่นมาจากอำเภอมาประทับไว้ยังองค์การบริหารส่วนตำบลบัวมาศ

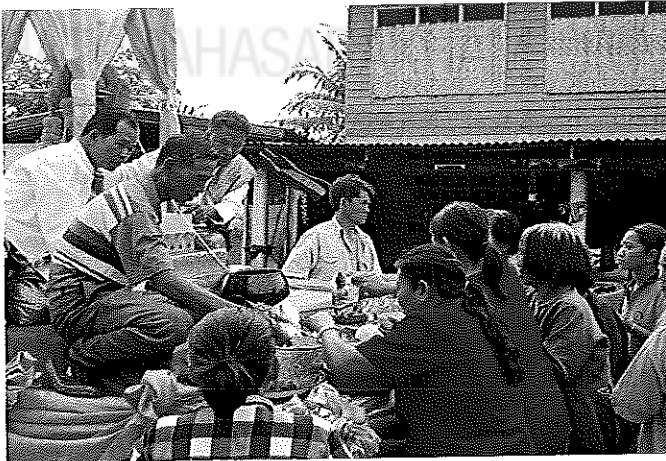

ภาพที่ 16 พิธีบวงสรวงพร้อม

ภาพที่ 17 ขบวนไปเฝ้ารับพระนารายณ์จากสถานีตำรวจบรีอ

ในวันที่สองของงานชาวตำบลบัวมาศ จะอันเชิญองค์พระนารายณ์ขึ้นรถแห่ไปรอบ ๆ ตำบลใกล้เคียง อันได้แก่ ตำบลหนองม่วง ตำบลยาง ตำบลแคน และตำบลนาข่า เพื่อให้ประชาชนในตำบลต่าง ๆ ที่อยู่โดยรอบได้ร่วมสักการะบูชา โดยในระหว่างการอันเชิญองค์พระนารายณ์ แห่ไปนั้น ได้แสดงความศักดิ์สิทธิ์ให้ผู้คนที่ร่วมเลื่อมใส จากที่เดือนเมษายน จะมีแต่แดดร้อนระอุมาแผดเผา แต่ตลอดทางที่แห่ไปจะมีเมฆมาบดบังให้ท้องฟ้ามีดคลุ้ม หรือบางทีจะมีฝนตกลงมาปรอย ๆ ให้ผู้ที่มาร่วมสักการะคลายร้อน สร้างความเลื่อมใสศรัทธาให้กับผู้คนที่พบเห็นเป็นอย่างมาก

ภาพที่ 18 แห่พระนารายณ์ไปรอบตำบลข้างเคียง

ส่วนวันที่สามของงานทางองค์การบริหารส่วนตำบลบัวมาศ ฝ่ายปกครองกำนันผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านในตำบลบัวมาศจะมาร่วมพิธีในการแห่องค์พระนารายณ์

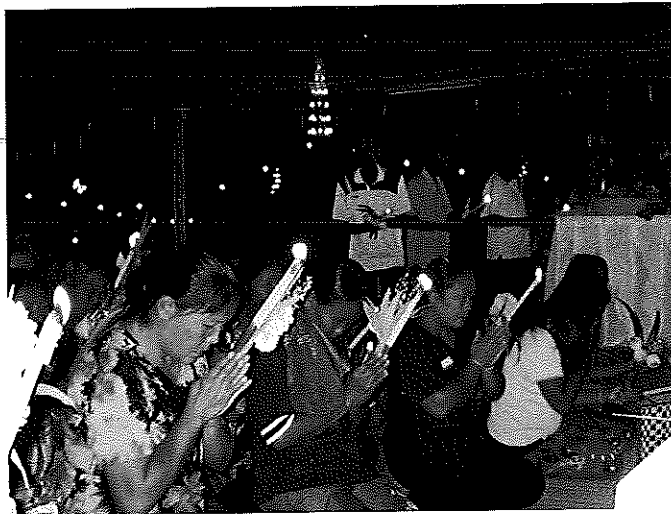
ลงไปประทับยังถ้ำบัวมาศ มีการทำพิธีบวงสรวงสักการะ โดยพราหมณ์หลวง เสร็จแล้วจะมี นางรำมารำบวงสรวง ในงานจะมีดอกไม้รูปเทียนให้ผู้ที่มาร่วมงานบริจาคเงินบูชาดอกไม้รูปเทียนร่วมทำบุญนำไปสักการะองค์พระนารายณ์ ในงานจะมีมหรสพสมโภชน์ทั้งกลางวัน กลางคืน ในตอนกลางวันจะการจุดบั้งไฟถวาย ด้วยความศรัทธาขององค์พระนารายณ์บางปี ผู้คนที่ได้รับบาลศาลกล่าวให้คำมั่นสัญญาว่าจะนำมหรสพสมโภชน์ในงาน โดยส่วนมากจะ ว่าจ้างหนังมาฉายฉลองงานบุญ จะมีหนังมาฉายในแต่ละวันหลายจอ บางมีต้องเริ่มฉายก่อน งานเป็นเวลาสี่ห้าวัน

ภาพที่ 19 ขบวนแห่พระนารายณ์ไปยังถ้ำบัวมาศ

ภาพที่ 20 พราหมณ์หลวงทำพิธีบวงสรวงพระนารายณ์

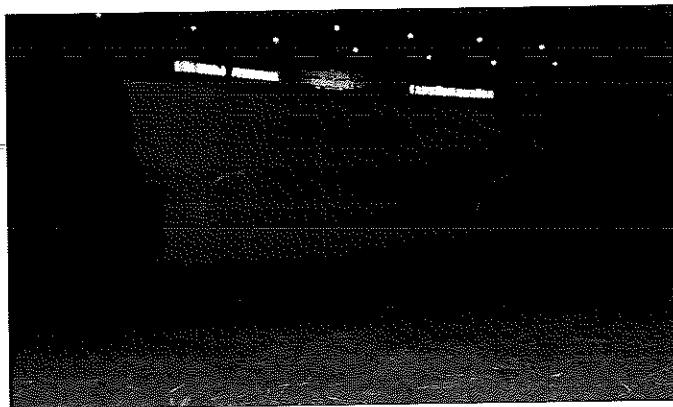
ภาพที่ 21 ผู้คนในหมู่บ้านใกล้เคียงมาร่วมสักการะพระนารายณ์

ภาพที่ 22 ช่วงกลางวันมีมหรสพสมโภชน์งาน

ภาพที่ 23 ช่วงกลางคืนมีมหรสพสมโภชน์งาน

ภาพที่ 24 หน้าที่ฉายถวาย

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลมาสังเคราะห์ พบว่า งานประเพณีสงกรานต์ได้ทำให้เกิดคุณค่าทางนิเวศวัฒนธรรมหลายอย่าง ทำให้เกิดความผูกพันของครอบครัว ญาติมิตร ผู้คนในตำบลบัวมาศที่ไปทำงานต่างถิ่นจะเดินทางกลับมาเยี่ยมบ้าน หรือผู้ที่ไปมีครอบครัวอยู่ที่อื่น จะเดินทางมาเยี่ยมญาติในช่วงนี้ เกิดการสั่งสอน อบรมให้ความรู้ในเรื่องความเป็นมาของหมู่บ้านให้กับลูกหลานหรือผู้ที่เดินทางมาสักการะหมู่บ้าน เกิดการปลูกฝังประเพณี วัฒนธรรมของชาวตำบลบัวมาศให้ลูกหลานคนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป เป็นการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนสร้างความสนิทมกมลแก่สืบกัน จากการได้ประชุมร่วมมือร่วมใจร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดงานประเพณีสงกรานต์ร่วมกัน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนต่างชุมชนที่ได้เดินทางมาเที่ยวงานและสักการะหมู่บ้าน ทำให้คนรู้จักการเรียนรู้ที่จะอยู่กับสิ่งมีชีวิตในธรรมชาติ ทำให้เกิดความรู้สึกรักษาป่า รักษาสิ่งแวดล้อม ผู้คนไม่กล้าไปลบหลู่หรือทำลาย ทำให้ระบบนิเวศเกิดสมดุล ทั้งพืช สัตว์ คน เป็นห่วงโซ่อาหาร เกิดการรวมใจของคนในการที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติให้เกิดความสมดุล ในด้านความเชื่อต่าง ๆ ทำให้ผู้คนเกิดความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เกิดแรงใจ กำลังใจในการประกอบอาชีพ เชื่อในเรื่องเล่า ปาฏิหาริย์ที่คนไม่กล้าไปรุกรานหรือทำอะไรกับหมู่บ้าน

ปรากฏการณ์และการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ด้านวัฒนธรรม

ผู้คนที่อาศัยอยู่ในตำบลบัวมาศ มีวิถีการดำเนินชีวิตหรือวัฒนธรรมในเรื่องต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไปในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย ชาวตำบลบัวมาศมีวัฒนธรรมในการปลูกสร้างที่อยู่อาศัยให้เป็นบ้านหลังใหญ่ คงทนถาวร สืบเนื่องจากชาวตำบลบัวมาศจะอาศัยกันอยู่เป็นครอบครัวใหญ่ ปู่ย่าตายาย ลูกหลานจะอยู่ร่วมชายคาและเวลาเกิดฟ้าฝนตกลงมาจะทำให้

เป็ยก โขกทั้งบ้าน จึงต้องทำบ้านหลังใหญ่และต้องมั่นคง สมัยก่อนได้ดูจะ โลงเอาสัตว์เลี้ยง เช่นวัวควายไว้ได้ดูน เล้าจางใส่ข้าวก็ทำเช่นเดียวกัน จะเอาหมูเลี้ยงไว้ได้ดูนเล้า แต่ปัจจุบันจะเปลี่ยนไปบ้านแต่ละหลังได้ดูนบ้านส่วนมากจะก่ออิฐบล็อกให้มีคชิด สามารถที่จะอาศัยพักผ่อนได้ ส่วนสัตว์เลี้ยงจะทำที่ไว้ต่างหาก รั้วบ้านเดิมจะมีเพียง ไม้กั้นไว้มีทางเดินแต่ละบ้านที่จะเดินหากันได้ตลอด แต่ทุกวันนี้เริ่มจะมีการทำรั้วที่เป็นกำแพงถาวรกันแต่ละบ้าน ลักษณะเป็นรั้วรอบขอบชิด ไปมาหาสู่กันลำบาก “แทบทุกหลังคา จะทำเป็นบ้านสองชั้นหมดแล้ว ชั้นล่างก่อทับด้วยอิฐบล็อกเป็นที่อาศัย ทำรั้วกำแพงกันไปมาหาสู่กันลำบาก” (เชียว ฐริบ, 2555 : สัมภาษณ์)

ภาพที่ 25 รั้วบ้านล้อมด้วยไม้ไผ่

ภาพที่ 26 รั้วบ้านล้อมด้วยอิฐบล็อก

วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการกิน ชาวตำบลบัวมาศมีวัฒนธรรมการกินเหมือนกับคนอีสานทั่วไป คือบริโภคน้ำข้าวเหนียวส้มตำ เพราะฉะนั้นในหน้าฝนในหน้าหนาวหากจะมีการนำปลาที่จับได้ หรือในช่วงเกี่ยวข้าวแล้ว สามารถจับปลาที่อยู่ในนา มาทำปลาร้าไว้รับประทาน

และสำหรับปรุงอาหารประเภทต่าง ๆ ต่อไป เมื่อมีข้าวเต็มเล้า มีปลาร้าเต็มไห สามารถดำรงชีพ
 อยู่ยาวนานเนื่องจากปลาร้าสามารถนำล้างแล้วปิ้งรับประทานได้ หรือนำปลาร้ามาปรุงรสทำเป็น
 ปลาร้าบองจะทำให้ได้รสชาติดีน่ากินเพิ่มขึ้น ไม่ต้องหาอาหารอื่นมาเพิ่มอีกก็ได้ ปัจจุบันนี้
 วัฒนธรรมการกินเริ่มเปลี่ยนไป เด็ก ๆ เริ่มจะนิยมกินอาหารที่สำเร็จรูป เนื่องจากทานได้
 รวดเร็วไม่ต้องเสียเวลาในการประกอบอาหาร หรือบางครั้งครัวไม่ประกอบอาหารให้ยุ่งยาก
 จะซื้ออาหารสำเร็จรูปที่ใส่รถมอเตอร์ไซด์มาเร่ขายตามหมู่บ้าน “การกินอยู่ทุกวันนี้สบาย ไม่
 ต้องก่อไฟนั่งข้าวหรือทำอาหารประเภทต้ม แกง ต้มยำ รดแข่งจะเอาอาหารมาขาย ต้องการ
 อาหารประเภทไหน ก็ซื้อเอา บางครั้งจะใส่บาตรพระตอนเช้าก็ซื้อเอาจากรถเร่ไม่ต้องเสียเวลา
 ประกอบอาหารเอง” (น้อย สิงห์ทอง, 2555 : สัมภาษณ์)

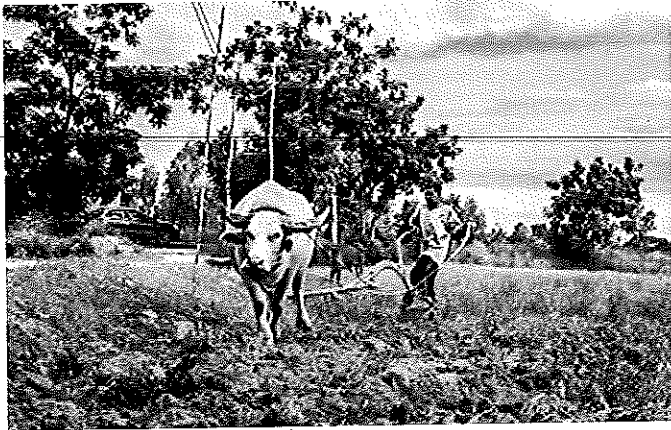
ภาพที่ 27 การประกอบอาหาร

ภาพที่ 28 ซื้ออาหารสำเร็จจากรถแข่ง

วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ ชาวตำบลบัวมาศส่วนใหญ่จะทำนาเป็นหลักเพราะเมื่อมีข้าวมาเก็บไว้ในยุ้งฉางแล้วก็สบายใจ อย่างอื่นพอหาได้จากธรรมชาติ ข้าวที่ได้จากนาบริเวณตำบลบัวมาศ จะเป็นข้าวที่มีคุณภาพดี หลังจากทำนาเสร็จจะทำงานหัตถกรรม การทอผ้า ทำเสื่อ เลี้ยงไหม ทำเครื่องมือสำหรับจับสัตว์ เครื่องมือการเกษตร และอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็น หรือเตรียมพื้นที่เพื่อการทำนาครั้งต่อไป ชาวตำบลบัวมาศทำนาได้ข้าวเพียงเพื่อการยังชีพ อาจขายเพื่อจุนเจือครอบครัวบ้างในเวลาที่ยากเขินเงินทอง หรือถึงคราวจำเป็น ในอดีตมีการนำผลผลิตส่วนหนึ่งไปแลกเปลี่ยนของที่จำเป็นที่ตนเองไม่มีกับชุมชนอื่น เช่น นำข้าวไปแลกเปลี่ยนกับเกลือ พริก ปลา ไข่ หรือเสื่อผ้า ชาวบ้านนำผลผลิต เช่น ข้าว ไปขายในตัวอำเภอให้กับพ่อค้า ในอดีตจะนำผลผลิตบางอย่างเช่น ข้าว ผ้าไหม ครั่ง วัว ควาย ไปขายในที่โคราช

วิธีการทำนาในปัจจุบันจะแปรเปลี่ยนไปจากอดีต จากที่พอฝนตกลงมาเดือนหก เดือนเจ็ด ชาวนาจะไถนาถนบกหญ้า ไถใช้ควายเป็นตัวลากจูง ไบไถยังเป็นไถไม้ จากนั้นจึงเปลี่ยนไบเหล็ก และเป็นไถเหล็ก ต่อมาจะใช้รถไถนาเดินตาม ทุกวันนี้เปลี่ยนเป็นรถไถพ่วง คุโบต้า หรือย่นมาส์เพราะเห็นว่าสะดวกเสร็จเร็ว การทำนาจากที่ต้องไถหว่านกล้า แล้วนำไปปักดำ ก็จะทำนาหว่านเพื่อลดขั้นตอนการทำนาลง ลดการใช้แรงงาน การเกี่ยวข้าวเดิมใช้เกี่ยวเกี่ยว มัดเป็นฟ่อน แล้วเอามารวมที่ลานข้าว จากนั้นจะนวดข้าวจนเสร็จจึงขนเข้าขึ้นเล้า แต่ปัจจุบันใช้รถเกี่ยวและสีออกมาเป็นเม็ด จากนั้นนำไปตากแดดให้ข้าวแห้งแล้วเอาขึ้นเล้า เป็นลดขั้นตอนการเกี่ยวข้าวประหยัดเวลาในการเกี่ยวเกี่ยว ซึ่งวิธีการในการทำนาที่เปลี่ยนเกิดมาจากการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ ฝนตกไม่เป็นไปตามฤดูกาลเหมือนก่อน “ฝนจะทิ้งช่วงนาน เวลาจะตกก็ตกลงมาเยอะจะมัวไปตกกล้าแล้วถอนกล้ามาปักดำ ข้าวจะขึ้นไม่ทันน้ำ จำเป็นต้องทำนาหว่านเพราะข้าวที่หว่านจะหยั่งรากลึกทนแล้งในช่วงฝนทิ้งช่วงได้” (เป้า มูลวงษ์, 2555 : สัมภาษณ์) “ลูกหลานวัยแรงงานไปทำงานรับจ้างที่กรุงเทพมหานคร ไม่มีคนปักดำหรือเกี่ยวข้าว ต้องทำนาหว่านประหยัดแรงงาน เสร็จเร็ว เวลาเกี่ยวเกี่ยวใช้รถเกี่ยวพร้อมกับสีด้วยจะประหยัดเวลาและแรงงาน” (เปี่ยม พรอินทร์, 2555 : สัมภาษณ์)

ภาพที่ 29 ควายไถนา

ภาพที่ 30 ถอนกล้า

ภาพที่ 31 คำนานา

มหาวิทยาลัยราชภัฏบึงกาฬ
RAJABHUNGRATKUMPHONG UNIVERSITY

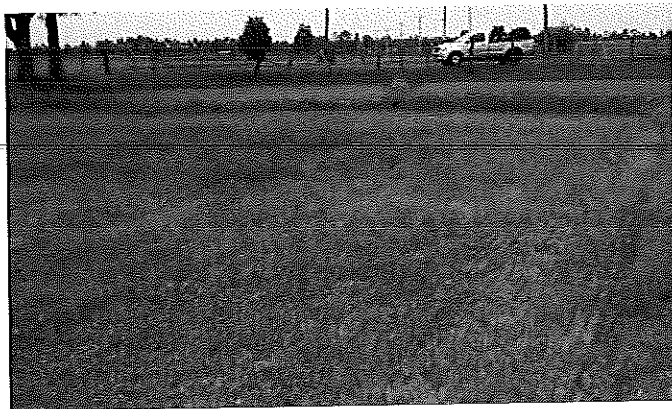
ภาพที่ 32 รถไถเดินตามคูโบต้า

ภาพที่ 33 หวานเมล็ดข้าวทำนาหวาน

ภาพที่ 34 ไถกลบเมล็ดข้าว

ภาพที่ 35 นาหว่าน

วัฒนธรรมที่สืบเนื่องจากการทำเกษตรกรรม นอกชาวตำบลบัวมาศจะทำนาเป็นหลัก ยังมีการทำเสื้อผ้า ทำเสื้อ เลี้ยงไหม และผ้าข้อมคราม ซึ่งการทำหัตถกรรมเหล่านี้ของชาวตำบลบัวมาศเป็นวัฒนธรรมที่ได้สืบทอดมาจากปู่ย่าตายายมาจกอดีต ปัจจุบันนี้การทำเสื้อ ทอผ้าฝ้าย และผ้าข้อมครามเริ่มขาดหายไป เพราะการปลูกต้นครามเริ่มมีน้อย ต้นฝ้ายหดหายไป ต้นจิวเริ่มน้อยลงการทำเสื้อเริ่มขาดหายไป การทอเสื้อจากต้นฝ้ายต้นกกมีน้อยลงเนื่องจากพืชเหล่านี้ได้เริ่มหดหายไปจากท้องถิ่น จะเหลือที่ทำกันคือการเลี้ยงไหม การทอผ้าไหม “ทอผ้าฝ้ายไม่ค่อยมีคนทำแล้ว ต้นฝ้ายไม่มี ผ้าข้อมครามหายาก ที่นิยมทำคือทอผ้าไหม ผ้าไหมมีราคาดี ผู้หญิงนิยมใส่ผ้าไหม เสื้อผ้าไหม ผ้าไหมของบ้านบัวมาศมีลวดลายที่งดงาม ถูกใจคนที่พบเห็นอยากซื้อ” (ซารี สาลาด, 2555 : สัมภาษณ์)

วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการแต่งกาย การแต่งกายของชาวตำบลบัวมาศจะแต่งตัวตามแบบของท้องถิ่นอีสาน แต่ชายนุ่งผ้าขาวม้า หรือ โสร่ง เสื้อผ้าฝ้าย หรือเสื้อม่อฮ่อม หญิงจะใส่ผ้าซิ่น เสื้อผ้าฝ้ายหรือผ้าไหมบางโอกาส แต่ปัจจุบันเสื้อผ้าที่ทำจากวัสดุธรรมชาติ มีคนทำน้อย ฝ้ายหรือไหมในพื้นที่เริ่มมีน้อย เนื่องจากพื้นที่ในการปลูกถูกแปรเปลี่ยนเป็นพืชชนิดอื่นที่ให้ผลได้ดีกว่า อีกทั้งขั้นตอนในการทำเครื่องนุ่งห่มจากฝ้ายและไหมต้องใช้เวลาานาน และต้องมีความชำนาญด้วย ผู้คนจึงเลือกที่ซื้อเสื้อผ้าตามท้องตลาดมาสวมใส่มากกว่า

ภาพที่ 36 แต่งกายด้วยผ้าชิ้น

ภาพที่ 37 แต่งกายด้วยเสื้อผ้าจากท้องตลาด

จากการสังเคราะห์ข้อมูล พบว่า ชาวตำบลบัวมาศมีวัฒนธรรมที่เป็นตัวตนของตนเองในด้านต่าง ๆ ที่ได้สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตหลายอย่าง วัฒนธรรมในบางด้านบางเรื่องเริ่มจะเลือนหายไปตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม สภาพธรรมชาติที่แปรเปลี่ยนไป ปรากฏการณ์และการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ด้านประเพณี

ชาวตำบลบัวมาศมีงานประเพณีงานบุญต่าง ๆ อยู่ตลอดปี โดยได้สืบทอดต่อมาจากรุ่นปู่ตาชายจนถึงปัจจุบัน “งานประเพณีที่จัดขึ้น จะมีความเชื่อมโยงเนื่องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของคนในชุมชน มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต” (ปอง ชีชา, 2555 : สัมภาษณ์) เป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวตำบลบัวมาศที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเกษตรกรรม ตามสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ มีความเชื่อว่าการดำเนินชีวิตที่มีความผาสุกและเจริญรุ่งเรือง

เกิดขึ้นแก่ครอบครัวและบ้านเมืองต้องมีการประกอบพิธีกรรม มีการเช่นสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย และร่วมทำบุญตามประเพณีทางพุทธศาสนาด้วยทุกๆเดือนในรอบปี “มีการจัดงานบุญพื้นบ้านประเพณีขึ้นกันเป็นประจำ เพื่อเป็นสิ่งกระตุ้นจิตใจให้เข้มแข็งมีกำลังใจในการประกอบอาชีพต่อไป” (เปี่ยม พรอินทร์, 2555 : สัมภาษณ์)

เดือนอ้าย เป็นประเพณีงานบุญเข้ากรรม ทำปลาร้าไว้เป็นอาหาร เกี้ยวข้าวในนา เล่นว่าว ชักว่าวสนุก มีการนิมนต์พระสงฆ์เข้าปริวาสกรรม ตามประเพณีนั้นมีการทำบุญทางศาสนาเพื่ออานิสงฆ์ทดแทนบุญคุณต่อบรรพบุรุษ ชาวบ้านเลี้ยงผีเถน ผีบรรพบุรุษ มีการเตรียมเก็บสะสมข้าวปลาทาอาหารไว้กินในยามแล้ง สมัยก่อนจะมีการทำลานต้นวดข้าวทุกวันนี้เริ่มขาดหายไปเนื่องจากจะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เหารดเกี้ยวข้าวแล้วสีออกมาเป็นเม็ดในตัวเอง การเล่นว่าว ชักว่าวสนุกมีคนเล่นน้อย เนื่องจากต้องเร่งรีบไปทำมาหากิน

ภาพที่ 38 เด็กเล่นว่าว

เดือนยี่ เป็นประเพณีงานบุญอุบลาน ทำพิธีปลงข้าวในลอมและฟาดข้าวในลาน ขนข้าวเปลือกขึ้นเล้า (ยุ่งจาง) นับเป็นความเชื่อในการบำรุงขวัญและสิริมงคลทางเกษตรกรรม มีทั้งทำบุญที่วัดและบางครั้งทำบุญที่ลานนวดข้าว เมื่อขนข้าวใส่ยุ้งแล้วมักไปทำบุญที่วัด ปัจจุบันชาวตำบลบัวมาศยังคงทำอยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจเป็นเพราะชาวตำบลบัวมาศมีอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก

เดือนสาม เป็นประเพณีงานบุญข้าวจี มีพิธีเลี้ยงผีตาแฮก เพราะขนข้าวขึ้นยุ้งแล้วงานเอ็นขวัญข้าวหรือกู่ขวัญข้าว เพ็ญเดือนสามทำบุญข้าวจีตอนเย็นทำมาฆบูชา ตามประเพณี

หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวใส่ยุ้งแล้ว มีการทำบุญเช่นสรวงบูชาเจ้าที่นา ซึ่งชาวอีสานเรียกว่าตาแฮก และทำบุญแผ่ส่วนกุศลให้ผีปู่ย่าตายาย อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ โดยการ ทำข้าวจี ทำเป็นข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อนสอดใส่น้ำตาลหรือน้ำอ้อยชุบไข่ปิ้งจนเหลือง นำไป ถวายพระพร้อมอาหารคาวหวานอื่น ๆ ปัจจุบันชาวบ้านตำบลบัวมาศยังคงทำอยู่อย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 39 เ็นขวัญข้าว

เดือนสี่ เป็นประเพณีงานบุญพระเวส ชาวบ้านบัวมาศจะจัดงานบุญพระเวส มีการ ฟังเทศน์มหาชาติ แห่ดอกไม้มาบูชาของบุญพระเวส ตั้งศาลเพียงตา ทำบุญแจกข้าวอุทิศให้ ผู้ตาย ประเพณีเทศน์มหาชาติจะทำเหมือนกับประเพณีภาคอื่น ๆ เป็นงานบุญทางพุทธศาสนาที่ ถือปฏิบัติทำบุญถวายภัตตาหารแล้วตอนบ่ายฟังเทศน์ เรื่องเวสสันดรชาดก ตามประเพณีวัด ติดต่อกัน 2-3 วันแล้วแต่กำหนดในช่วงที่จัดงานมีการแห่ดอกไม้เพื่อขอให้บันดาลให้ฝนตกด้วย งานบุญพระเวสเป็นงานประเพณีที่ใหญ่ การจัดงานต้องมีผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีความรู้ในการจัดงาน ประเพณีช่วยกันตั้งแต่เตรียมงานจนกระทั่งทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปตามจารีตประเพณี เดิม ๆ ที่ได้สืบทอดมา

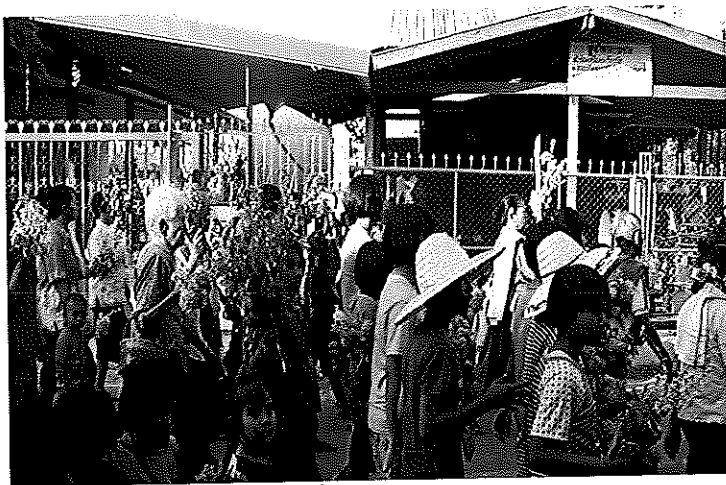
บุญพระเวสหรือที่เรียกกันทั่วไปว่า บุญมหาชาติ เป็นประเพณีที่สะท้อนให้เห็นถึง ความศรัทธาอันแรงกล้าในพระพุทธศาสนาซึ่งชาวบ้านบัวมาศยึดถือปฏิบัติกันมาช้านานอย่าง เครื่องครัดเพราะถือว่าเป็นงานบุญที่สำคัญอีกงานหนึ่ง การจัดงานบุญพระเวสนั้นเป็นการเทศ เรื่องพระเวสสันดรชาดกหรือเทศมหาชาติมีจำนวนทั้งหมด 13 กัณฑ์ โดยบ้านบัวมาศมีความ เชื่อว่าการฟังเทศน์ทั้งหมดครบวันเดียวและจัดเตรียมเครื่องกาย (บูชา) ได้ถูกต้องก็จะให้เกิดใน ศาสนาพระอริยมตไตรย์แต่ถ้าตั้งเครื่องกายไม่ถูกต้องจะทำให้เกิดอาเพศและสิ่งไม่ดีต่าง ๆ

ตามมา จึงทำให้คนในหมู่บ้านให้ความสำคัญกับงานนี้ โดยจะมาทำพิธีร่วมกันอีกประการหนึ่ง คือเพื่อระลึกถึงพระเวสสันดรพระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญเพียรชาติสุดท้ายของพระองค์ก่อนเสวยชาติ และตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในภายหลัง

นอกจากการฟังเทศน์มหาชาติ ประเพณีนี้ยังแฝงความเชื่อหลายประการไว้ด้วยคือ ความเชื่อในเรื่องพระอุปคุต อันเป็นพระผู้รักษาพิธีต่าง ๆ ให้ดำเนินไปอย่างราบรื่นตั้งแต่ต้นจนจบ โดยเชื่อกันว่าในการทำบุญแต่ละครั้งจะมีมารเข้ามาขัดขวางทำลายพิธีชาวพุทธจึงนิมนต์พระอุปคุตร่วมพิธีด้วยเพื่อช่วยจัดอันตรายต่าง ๆ และเกิดความเป็นมงคลอีกด้วย

ชาวตำบลบัวมาศจะจัดทำบุญพระเวสปีละครั้ง โดยจะจัดงานจะเริ่มเวลาประมาณ ตอนเช้าของงานประมาณเวลา 04.00 น. จนถึงวันสุดท้ายของงาน และเวลา 13.00 น. โดยจะมีวันรวมตามภาษาอีสานเรียกว่า วันโสมบุญ พุทธศาสนิกชนจะมาช่วยกันจัดตกแต่งศาลาหรือสถานที่ที่จะทำบุญจัดเตรียมเครื่องสักการะดอกไม้ ธูป เทียน ข้าวเหนียวนำมาปั้นเป็นก้อนกลม ๆ จำนวนอย่างละพันชิ้น และเครื่องคาวหวาน สำหรับผีเปรตและมาร เวลาประมาณ 16.00 น. จะเป็นการแห่เชิญพระเวสสันดรเข้าเมืองภายในขบวนแห่จะถือ ผ้าพระเวสเป็นภาพวาดเรื่องราวของพระเวสสันดรตั้งต้นกัณฑ์ที่หนึ่งจนถึงกัณฑ์สุดท้าย ต่อจากนั้นจะเป็นการแสดงกรรมเทศน์เรื่องพระเวสสันดรชาดก หรือเทศน์มหาชาติมีจำนวนทั้งหมด 13 กัณฑ์

บุญพระเวสหรืองานบุญมหาชาติ เป็นงานมหากุศลให้รำลึกถึงการบำเพ็ญบุญ คือความดีที่ยั่งยืน อันเป็นการเสียสละประโยชน์ต่อส่วนรวม ถือเป็นประโยชน์สุขอันไพศาลของมวลมนุษยชาตินอกจากนี้แล้วก็จะมีการทำบุญแจกข้าวหาผู้ตาย เป็นการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปหาญาติที่ได้เสียชีวิตไปแล้วให้ได้รับกอบบุญกมลกุศลเพื่อจะได้ขึ้นสวรรค์ในภพหน้า

ภาพที่ 40 แห่ดอกไม้

ภาพที่ 41 เทศน์มหาชาติ

ภาพที่ 42 บรรยายกาศในงานบุญพระเวส

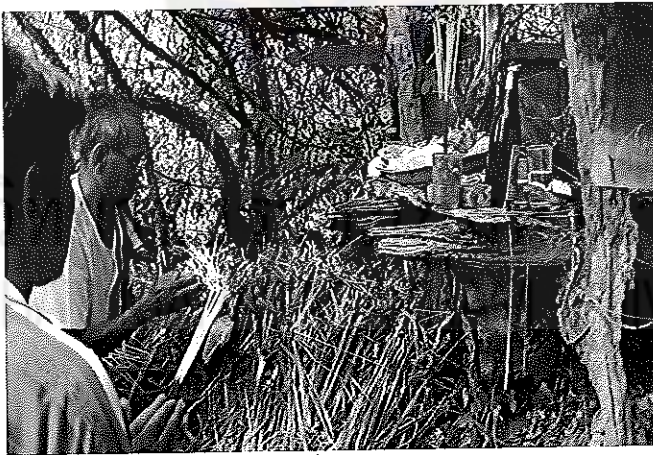
เดือนห้า เป็นประเพณีงานสงกรานต์ เป็นการทำบุญวันขึ้นปีใหม่ของไทยแต่โบราณ นิยมทำในเดือนห้าเริ่มตั้งแต่วันที่ 13 เมษายนถึงวันที่ 15 เมษายน คำว่า สงกรานต์ เป็นคำสันสกฤต แปลว่า ผ่านหรือเคลื่อนย้ายเข้าไปในที่นี้หมายถึง พระอาทิตย์ผ่านหรือเคลื่อนย้ายเข้าไปในจักรราศีหนึ่งเป็นเดือนที่เริ่มต้นปีใหม่ การทำบุญสงกรานต์จะมีพิธีสงฆ์นำพระพุทธรูปพระสงฆ์ ผู้ใหญ่ ผู้เฒ่าผู้แก่ นอกจากนี้ชาวบ้านจะทำบุญตักบาตรก่อดพระเจดีย์ทรายและมีการละเล่นสาดน้ำกันอย่างสนุกสนานนานตลอดทั้ง 3 วัน

เดือนหก เป็นงานประเพณีบุญเลี้ยงบ้านเลี้ยงดอนปู่ตา และประเพณีบุญปากท่อ ประเพณีบุญเลี้ยงบ้านเลี้ยงดอนปู่ตา บุญเลี้ยงบ้านของชาวบ้านบัวมาจะเป็นงานบุญที่ทำกันทุกปีเพื่อความสามัคคีปรองมอดของผู้คนในหมู่บ้านและความเจริญงอกงามของพืชพันธุ์ธัญญาหาร

จะจะเริ่มเข้าฤดูเพาะปลูกกัน บุญเลี้ยงบ้านจะทำกันที่คอนปู้ตาหรือที่ชาวบ้านบัวมาศจะเรียกคอนพ่อเต่าบ้าน เชื่อกันว่าผีปู้ตา ซึ่งหมายถึง ผีเจ้าที่เจ้าทาง จะเป็นผู้ทำหน้าที่คุ้มครองหมู่บ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข การเลี้ยงปู้ตาจึงเป็นการเลี้ยงสังเวศผีเจ้าที่เจ้าทางประจำหมู่บ้านของบ้านบัวมาศนั่นเอง โดยในคอนปู้ตาจะมีศาลาหรือตูปู้ตาประจำอยู่ ชาวบ้านบัวมาศถือว่าการทำบุญเลี้ยงบ้านเป็นประเพณีจำเป็นที่จะขาดไม่ได้ ต้องทำทุกปี ถ้าไม่ได้ทำพิธีเลี้ยงปู้ตา อาจเกิดเหตุเภทภัยขึ้นแก่ชาวบ้าน การประกอบอาชีพไม่ได้ผลตามที่ควร ชาวบ้านบัวมาศจึงพากันทำประเพณีนี้สืบมาตราบเท่าทุกวันนี้ หลังจากทำบุญเลี้ยงบ้านเลี้ยงคอนปู้ตาแล้วในแต่ละคุ้มแต่ละหมู่บ้านของตำบลบัวมาศจึงจะมีการทำบุญเลี้ยงบ้านของแต่ละคุ้มต่อไปอีกด้วย ผู้เลี้ยงผีปู้ตา ชาวบ้านเรียกว่า “เต่าจ้ำ” “ตาจ้ำ” หรือ “ชะจ้ำ” เมื่อถึงเทศกาลเลี้ยงปู้ตาใกล้ถึงวันเลี้ยงคอนปู้ตา เต่าจ้ำมีหน้าที่ในการประกาศให้ชาวบ้านในหมู่บ้านได้ทราบเพื่อจะได้เตรียมสิ่งของต่างๆ ในการเลี้ยงเช่น บวงสรวง ตามประเพณีที่เคยนับถือกันมา นิยมกำหนดเอาวันพุธเดือน 6 ข้างขึ้นหรือข้างแรม พอถึงวันกำหนดเต่าจ้ำจะแจ้งให้ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนได้ทราบให้เตรียมสิ่งของที่จะนำไปเลี้ยงปู้ตา โดยจะเลี้ยงในช่วงวันพุธเดือน 6 เชื่อกันว่า ถ้ายังไม่มีมีการเลี้ยงปู้ตาก็ไม่ควรเริ่มทำอะไร ใดนา มิฉะนั้นแล้วจะให้ม้อนเป็นไปต่างๆ เชื่อกันว่า ถ้าใครเจ็บไข้ได้ป่วยเพราะไปรุกถ้าหรือล่วงเกินผีปู้ตาจะต้องเชิญเต่าจ้ำไปบวงสรวง ก็จะหายเจ็บไข้ได้ป่วยทันตาเห็น การบวงสรวงผู้ทำผิดต้องใช้หมูหรือไก่เป็นเครื่องบวงสรวง ทั้งนี้แล้วแต่เต่าจ้ำจะแนะนำ ถ้าใครป่วยหรือมีความจำเป็นที่จะต้องไปบ้ำหรือบนผีปู้ตาเพื่อให้ได้ทำงานหรือทำกิจกรรมต่างๆ ประสพผลสำเร็จก็จะต้องไปเชิญเต่าจ้ำให้ไปช่วยพูดขอกับผีปู้ตาเหมือนกันถ้าหากได้ผลสำเร็จจะมีการปลงบ้ำด้วย

กำหนดพิธีการทำบุญเลี้ยงบ้านเอาเวลาก่อนเที่ยง แต่ชาวบ้านนำ โดยเต่าจ้ำและผู้เฒ่าผู้แก่จะออกไปที่คอนปู้ตาพร้อมกันนำเครื่องเช่นผีปู้ตา ทุกครอบครัวจะนำเครื่องเช่นบวงสรวงอันประกอบด้วยไข่ต้มสุก บ้านละ 1 ฟอง ไก่ต้ม 3 ตัว เส้นด้ายสายสิญจน์เท่ากับจำนวนคนในครัวเรือน หมู้าคาขอดเป็นปม เท่ากับจำนวนคนในครัวเรือนและสัตว์เลี้ยง ถ้า ไม่มีให้ใช้หมู้าแฝกหรือใบตะไคร้แทน ดอกไม้ รูป เทียน และเหล้า 1 ขวด ไปทวยถวยผีปู้ตาตั้งแต่เช้าตรู่ เมื่อถึงเวลาจะปฐาคปุเสื่อนำของที่เตรียมไปวางไว้บนตูป และบริเวณรอบๆ แล้วเต่าจ้ำจะเริ่มเช่นหรือบวงสรวง พิธีกรรมจะเริ่มประมาณ 07.00 นาฬิกา โดยชะจ้ำจะจุดเทียน 2 เล่ม รูป 1 ดอกเล่มที่หนึ่งจุดบนศาลปู้ตา เล่มที่สองจุดที่พื้นดินหน้าศาล เพื่อให้แสงสว่างแก่ปู้ตา อัญเชิญปู้ตามากินเครื่องเช่นไหว้ เมื่อเสร็จพิธีเลี้ยงปู้ตาแล้วก็จะมีการเสี่ยงทาย การเสี่ยงทายผีปู้ตาจะเป็นการเช่นผีไปพร้อม ๆ กันกับการเลี้ยงดูหรือเช่นไหว้ จะมีเหล้า 1 ไห ไก่ 3 ตัว เหล้าที่ใช้จะเป็น

เหล่าขาว แล้วจะเทใส่แก้วมาเช่นไห้ผีปูด และในการเช่นไห้แต่ละครั้งก็จะมีเสียงทาบ โดยการเสียงทาบคางไก่ จากนั้นจะจ้ำก็จะนำดอกไม้ธูปเทียน ไปบอกกล่าวปูดที่ดอนปูด อัญเชิญปูดมาเป็นผู้ทำพิธีกรรม โดยจะจ้ำจะเป็นผู้เสียงทาบ การทำนายน้ำฝนจะดูที่คางไก่ ถ้าคางไก่ตรงดีแสดงว่าปีนั้นฝนจะดี มีน้ำอุดมสมบูรณ์ ถ้าคางไก่บิดเบี้ยวหงิกงอ ทำนายว่าปีนั้นฝนไม่ดี จะเกิดความแห้งแล้ง ถ้าหากจะทำนายความ ร่มเย็น เป็นสุข โดยดูคางไก่ จะดูว่าคางไก่ชี้เข้าหากันหรือไม่ ถ้าคางไก่ชี้เข้าหากันทำนายว่าปีนั้น ชาวบ้านจะอยู่เย็นเป็นสุข แต่ถ้าคางไก่ไม่บิดเบี้ยวชี้ไปคนละด้าน ทำนายว่าปีนั้นชาวบ้านจะมีเรื่องมีราว จะแตกความสามัคคีกัน ไม่สงบร่มเย็น ถ้าทำนายเกี่ยวกับข้าวจะดูคางไก่ว่าถ้าคางไก่งอโค้ง แสดงว่าปีนั้นข้าวจะ ได้ผลผลิตดี อุดมสมบูรณ์ ถ้าคางไก่ชี้ตรง แสดงว่าข้าวจะ ได้ผลผลิตไม่ดี ได้ข้าวน้อย ไม่สมบูรณ์ ฝนตกไม่ทั่วถึง การทำพิธีเสียงปูด ชาวบ้านเชื่อกันว่าเมื่อทำพิธีแล้วปูดจะช่วยคุ้มครอง และปกป้องรักษาหมู่บ้านให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุข เป็นสิริมงคล อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร “ถ้าไม่ทำจะเกิดภัยแล้ง ไม่อยู่เย็นเป็นสุข จะเกิดเหตุอาเพศขึ้นได้” (เปี่ยม พรอินทร์, 2555 : สัมภาษณ์) เสร็จพิธีแล้วจะนิมนต์พระมาฉันท์เพลเพื่อเป็นสิริมงคล หลังจากนั้นก็จะเป็นการจุดบั้งไฟทวยผีปูดเพื่อขอฝนฟ้าตกมาตามฤดูกาล

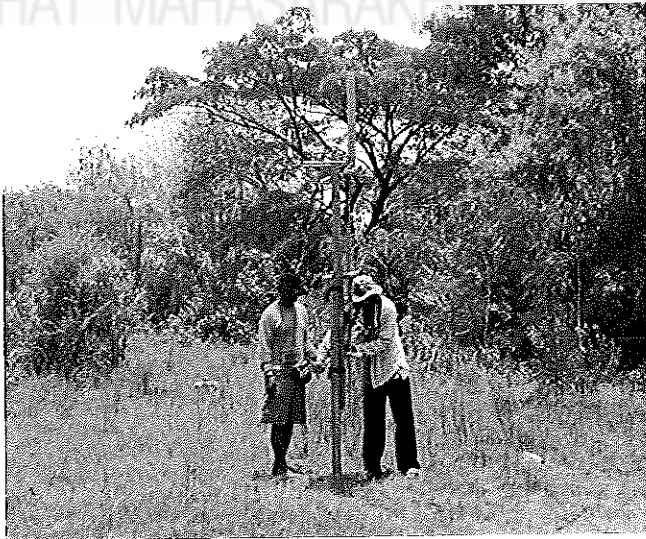
ภาพที่ 43 ตาจ้ำทำพิธีบวงสรวง

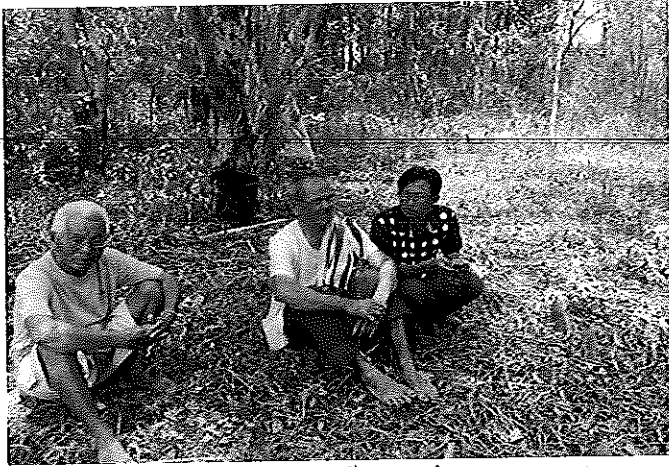
ภาพที่ 44 นิมนต์พระมาถวายเพล

ภาพที่ 45 ตาจ้ำเสียงทายคางไถ่

ภาพที่ 46 จุดบั้งไฟถวาย

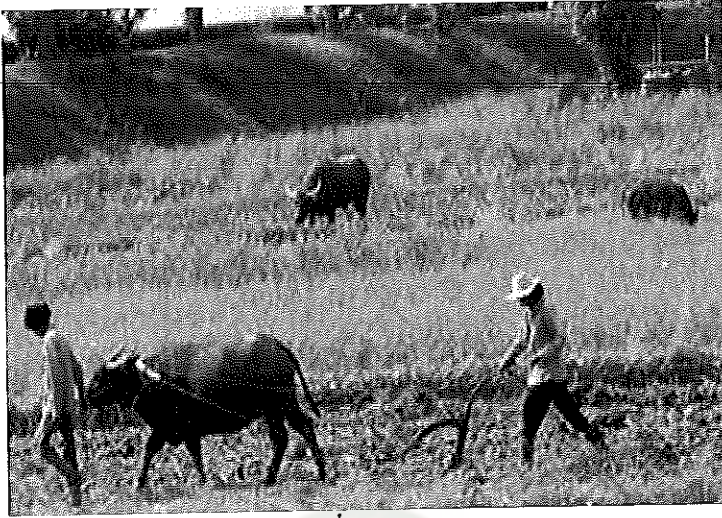

ภาพที่ 47 สัมภาษณ์ตาจ๋า นายเปี่ยม พรอินทร์

ประเพณีบุญปากท่อ จะเป็นงานสำคัญของชาวตำบลบัวมาศก่อนลงมือทำนา ด้วยความเชื่อว่าเป็นการขอฝนเพื่อให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ให้น้ำไหลลงมาเต็มปากเต็มท่อ ข้าวกล้าในนาจะได้อุดมสมบูรณ์ ประชาชนอยู่อย่างมีความสุข โดยจะทำพิธีทางบริเวณกุศบ้านบัวมาศ อยู่ทางทิศตะวันออกของหนองโนนทัน ในงานจะมีการนำบั้งไฟมาทวย และจุดบั้งไฟ เพราะเชื่อว่าเป็นการส่งสัญญาณขึ้นไปบอกพญาแถน ให้ส่งน้ำฝนลงมา ระหว่างที่มีการจุดบั้งไฟชาวบ้านจะมีการเซิ้งอย่างสนุกสนาน

ประเพณีบุญวันวิสาขบูชาเป็นประเพณีสำคัญทางพุทธศาสนา มีการทำบุญฟังเทศน์ และเวียนเทียนเพื่อผลแห่งอานิสงส์ในภพหน้า การประกอบอาชีพชาวตำบลบัวมาศจะเริ่มไถนาสุด เป็นการไถกลบก่อนทำนานั้นเอง หลังสิ้นสงกรานต์ เข้าสู่เดือนหก ฝนก็เริ่มตกลงมา ชาวนาอีสาน คนแก่ คนเฒ่า ก็จะพาลูกหลานทำงานทำบุญเลี้ยงบ้านหรือเลี้ยงผีปู่ตา จะมีการจุดบุญบั้งไฟถวาย โดยมีเจตนาที่คือ เพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่หมู่บ้านนั้น ๆ และยังเป็น การเรียกฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล อีกด้วย ชาวนาในบ้านบัวมาศจะเริ่มฤดูกาลทำนาด้วยการการแสดนา โดยปกติการแสดนา เลือกลงวันพฤหัสบดีจะเป็นวันข้างขึ้นหรือข้างแรมก็ได้ เมื่อเลี้ยงตาแสดแล้วชาวนาจะเตรียมไถลงแสดนา การแสดนา มักจะไถเป็นวงกลม ๆ แล้วสังเกตดูก้อนจีไถ คนที่ฉลาดดูก้อนจีไถแล้วสามารถทำนายได้ว่าปีนี้ฝนจะดีหรือเล้ง

นาตาแสดเป็นนาธรรมดา แต่ที่เจนา(นม)เขาป็นคันนาให้สูง กว้างยาวประมาณ 4 สอก ปักเสาต้น เอาหนามล้อมรั้วไว้ ข้างในปลูกต้นข้าวไว้ 7-8 ต้นข้าวที่ปลูกไว้นี้เป็นข้าวอธิษฐาน ข้าวจะงามหรือไม่ให้สังเกตที่ตรงนี้ การลงมือแสดนาที่นาตานี้ นานานี้จึงเรียกนาตาแสด คือนาที่ลงมือทำที่แรก

ภาพที่ 48 แสกนา

เดือนเจ็ด เป็นงานประเพณีแรกนาขวัญ บุญชำระ (บุญชำระ) เป็นการทำบุญเพื่อชำระล้างสิ่งที่ไม่ดีเป็นเสนียดจัญไรอันจะทำให้เกิดความเดือดร้อนแก่หมู่บ้าน เป็นการปลดปล่อยความชั่วร้ายให้ออกจากหมู่บ้าน ชาวบ้านจะพากันเก็บกวาดบ้านเรือนให้เรียบร้อยเป็นการทำความสะอาดครั้งใหญ่ในรอบปี สิ่งที่ไม่ดีทั้งหลายให้ขจัดออกไป เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในหมู่บ้าน มูลเหตุที่มีการทำบุญชำระ เนื่องมาจากสมัยพุทธกาลมีโรคห่า (อหิวาตกโรค) ระบาดมีผู้คนล้มตายกันเป็นจำนวนมากที่เมืองไพศาลี พระพุทธเจ้าจึงได้เสด็จมาโปรดทำให้เกิดฝนห่าใหญ่มาชำระบ้านเมือง มีการสวดบั้งควานและประพรมน้ำมนต์ตามหมู่บ้าน และแก่ชาวบ้านเพื่อเป็นสิริมงคลนอกจากทำบุญชำระแล้วยังมีการทำ มีพิธีเลี้ยงปู่ตา เลี้ยงตาแฮก พร้อมกับมีเลี้ยงผีตาแฮกไปด้วย ในเดือนนี้ ถือเป็นต้นฤดูฝนชาวนาในตำบลบัวมาศก่อนจะลงมือทำนา มักจะเลี้ยงตาแฮกก่อน ตาแฮกถือว่าเป็นเจ้าของนา ตามประวัติที่กล่าวไว้ในการทำบุญข้าวสาก ตาแฮกเป็นนางยักษ์ยี่สิบ จะอย่างไรก็ตามเมื่อถึงเดือนนี้ชาวนาในตำบลบัวมาศจะเตรียมอาหารไป มีไก่ต้มและของหวานนำไปเลี้ยงตาแฮกแล้วอธิษฐานว่า ถ้าฝนจะดีจะเลี้ยงให้ไปเข้าฝัน ปรากฏว่าได้ฝนดี คดีความเชื่อหลังจากหว่านข้าวกล้าดำนาเสร็จ มีการทำพิธีเช่นสรงเจ้าที่นา เพื่อความเป็นสิริมงคลให้ข้าวกล้าในนาออกงาม

เดือนแปด เป็นงานประเพณีงานบวช บ้าน ไทนมื่นมีบุตรชายถึงวัยที่จะเข้าอุปสมบทก็จะเข้านาคเพื่อบวชนาค มีงานอุปสมบททดแทนบุญคุณบิดามารดาและเตรียมเข้ากรรมในพรรษา โดยประเพณีการบวชของชาวบ้านบัวมาศเป็นประเพณีแห่งความภาคภูมิใจของบิดา

มารดาที่มีบุตรชาย เชื่อว่าถ้ามีลูกชายบวชจะทำให้ได้บุญมาก มีบุตรได้เข้ามศึกษาพระธรรม รักษาศีลจะทำให้บิดามารดาได้ขึ้นสวรรค์เมื่อสิ้นอายุขัยต่อไปภายหน้า จะมีการแห่ناقที่จะ บวชไปรอบ ๆ หมู่บ้านให้ผู้คนในหมู่บ้านอนุโมทนาบุญร่วมกัน

ประเพณีบุญเข้าพรรษา มีการถวายเทียนพรรษา โดยประดับให้สวยงาม ทำบุญถวาย ภัตตาหาร เครื่องไทยทานและผ้าอาบน้ำฝน เพื่อพระสงฆ์จะได้นำไปใช้ตลอดเทศกาล เข้าพรรษางานบุญเข้าพรรษา มีการฟังธรรมเทศนา การทำเทียนถวายวัดในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา มีความเชื่อแต่โบราณว่า หากใครทำเทียนไปถวายวัด เมื่อเกิดชาติใหม่ ผู้นั้นจะได้มีความสุข หาก มีได้ขึ้นสวรรค์แต่เกิดบน โลกมนุษย์ผู้นั้นจะมีความเฉลียวฉลาด มีสติปัญญาไหวพริบเป็นเลิศ ประดุจแสงเทียนอันสว่างไสว

เดือนเก้า เป็นงานประเพณีบุญข้าวประดับดิน เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศล ให้แก่ญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อถึงวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 ชาวบ้านจะพากันทำข้าวปลา อาหารคาวหวานพร้อมหมากพลูตั้งแต่เช้ามีดห่อใส่ใบตอง เรียกว่า ข้าวประดับดิน นำไปวางไว้ ตามโคนต้นไม้ในบริเวณวัด เพื่อให้ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วนั้นมากิน เพราะเชื่อว่าในช่วงเดือนเก้าผู้ที่ ล่วงลับแล้วจะได้รับการปลดปล่อยให้ออกมาท่องเที่ยวได้ ในพิธีบุญข้าวประดับดิน ชาวบ้านจะ วางข้าวประดับดินไว้พร้อมจุดเทียนบอกกล่าวให้มารับเอาอาหารและส่วนบุญนี้ จากนั้น ชาวบ้านจะเอาอาหารไปทำบุญตักบาตรถวายทานแด่พระภิกษุสามเณร สมาทานศีล ฟังเทศน์ และกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว

เดือนสิบ เป็นงานประเพณีบุญข้าวสาก เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย โดยมีการทำสลากให้พระจับ เพื่อที่จะได้ถวายของตามสลากนั้น เป็นการทำบุญที่ต่อเนื่องจาก พิธีในเดือนเก้าเพราะถือว่าเป็นการทำบุญส่งล่วงลับไปแล้วที่ได้ออกมาท่องเที่ยว ให้กลับสู่แดน ของตน ในเดือนสิบนี้ชาวบ้านจะนำห่อข้าวสากไปวางไว้บริเวณวัดพร้อมจุดเทียนและบอกให้ ญาติมิตรที่ล่วงลับไปแล้วมารับอาหารและผลบุญที่อุทิศให้

ประเพณียาม่า เป็นประเพณีที่บุตรหลาน จะนำข้าวสาร หมากพลู ไปไหว้ปู่ไหวย่า เพื่อให้ลูกหลานได้รู้จักเครื่องญาติของตน ว่าสืบต่อวงศ์ตระกูลมาจากไหนมีใครเป็นญาติมิตร บ้าง อีกทั้งเป็นกราบไหว้ขอพรจากญาติผู้ใหญ่ด้วย เมื่อไปไหว้ปู่ย่าแล้วปู่ย่าก็จะเอาของฝาก พวกกล้วย มะพร้าว ถั่วลิสงให้บุตรหลานมารับประทานบางครั้งก็อาจจะให้เป็นเงิน

เดือนสิบเอ็ด เป็นงานประเพณีบุญออกพรรษา จัดทำในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 11 เป็น การทำบุญที่สืบเนื่องมาจากบุญเข้าพรรษาในเดือนแปด ที่พระภิกษุสามเณร ได้เข้าพรรษาเป็น เวลานานถึง 3 เดือน ดังนั้น ในวันที่ครบกำหนดพระภิกษุสามเณรเหล่านั้นจะมารวมกันทำพิธี

ออกวัสสาปวารณา ชาวบ้านถือว่าเป็นวันสำคัญและเป็นระยะที่ชาวบ้านหมกคภาระในการทำนาทำไร่ อากาศในช่วงนี้จะเย็นสบายจึงถือโอกาสมาร่วมกันทำบุญ มีการตักบาตรถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุ สามเณร มีการกวาดข้าวทิพย์ถวาย รับศีลสวดมนต์ฟังเทศน์ ตอนค่ำจะมีการจุดประทีปโคมไฟในบริเวณวัดและหน้าบ้าน บางปีมีการแข่งขันจุดโคมไฟเข้าห้วงเพื่อความสนุกสนานและสามัคคีร่วมกันในงานอีกด้วย

เดือนสิบสอง เป็นงานประเพณีบุญกฐิน และลอยกระทง บุญกฐินเป็นการถวายผ้าจีวรแด่พระสงฆ์ที่จำพรรษาครบ 3 เดือน งานบุญนี้มีระยะเวลาทำตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 จนถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ก่อนการทำกฐินเจ้าภาพจะต้องจองวัดและกำหนดวันทอดกฐินล่วงหน้า เตรียมผ้าไตรจีวรพร้อมอัฐบริวารและเครื่องไทยทาน มีการบอกบุญแก่ญาติมิตร ตอนเช้าในพิธีจะแห่ขบวนกฐินเพื่อนำไปทอดที่วัดและแห่กฐินเวียนประทักษิณรอบอุโบสถ 3 รอบ จึงทำพิธีถวายผ้ากฐินจากปูชายจนสามารถนำไปทอดให้เสร็จภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาเริ่มทำเชื่อว่าจะได้บุญมากกว่าอย่างอื่น ในช่วงวันเพ็ญเดือน 12 จะเป็นประเพณีลอยกระทง ชาวบ้านบัวมาศจะพากันทำกระทงมาลอยเพื่อขอขมาแก่พระแม่คงคาในช่วงพบค่ำ อธิษฐานจิตขอให้ความทุกข์ความโศกหายไปลอยไปกับสายน้ำให้มีความสุขตลอดไป

การจัดประเพณีต่างๆในอดีตชาวบ้านบัวมาศจะช่วยกันจัดให้ใหญ่โตมโหฬาร แต่ปัจจุบันจะจัดเพื่อเป็นการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและความเป็นสิริมงคล ไม่นับความใหญ่โต เอาตามจารีตประเพณี อย่างประเพณีบุญบั้งไฟ การทำบั้งไฟใช้เวลานาน ผู้คนต้องทำมาหากิน การจุดบั้งไฟทวยจะมีในงานประเพณีอื่น ๆ ที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน โดยจะไปซื้อบั้งไฟมาจุดเพื่อบูชาและขอฝนจากพระยาแถนไปในตัว

จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์เชิงลึกนำข้อมูลมาสังเคราะห์ พบว่าถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม ชุมชนมีการปรับตัวทางนิเวศวัฒนธรรม แต่ชาวดำบลบัวมาศยังคงรักษาประเพณีที่ได้ถือปฏิบัติมาตั้งแต่อดีต มีการจัดงานประเพณีอยู่ตลอดปี เพื่อรักษาจารีตประเพณีอันดีงามให้ลูกหลานได้ซึมซับและสืบทอดประเพณีเหล่านี้ทั้งสิบสองเดือนต่อไปเพื่อให้ความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง ครอบครัว และการประกอบอาชีพคือ การทำนาให้ประสบผลได้ข้าวเต็มยุ้งเต็มฉาง

ปรากฏการณ์และการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ด้านความเชื่อ

ชาวดำบลบัวมาศเป็นตำบลที่ตั้งมาเป็นเวลายาวนาน มีเรื่องราวความเชื่อที่ชาวบ้านทั้งหมู่บ้านเล่าต่อกันมา พร้อมทั้งสืบต่อความเชื่อเหล่านั้นสู่ลูกหลานให้ถือปฏิบัติร่วมกันอยู่

หลาย ๆ เรื่อง อาทิเช่น ความเชื่อเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของภู่วามาศ ความเชื่อความเคารพในสถานที่เก่าแก่ของหมู่บ้าน อันได้แก่ ดอนปู่ตา ภูคว่อมาศ อาฮาม และความเชื่อในเรื่องประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ “เด็ก ๆ ในตำบลวามาศจะถูกปลูกฝังความเชื่อ ให้เคารพในสถานที่เก่าแก่ มีดอนปู่ตา ภูคว่อมาศ อาฮามใครไปแตะต้องจะมีอันเป็นไป” (ป๋อง จิชา, 2555 : สัมภาษณ์) โดยชาวตำบลวามาศจะเคารพในสถานที่เหล่านี้เช่นกับภู่วามาศ โดยความเชื่อความเคารพในดอนปู่ตาจะอยู่ในระดับเดียวกับภู่วามาศ มีการบนบานศาลกล่าวให้ทำงานได้สำเร็จเช่นเดียวกับ ในส่วนความเชื่อที่เกี่ยวกับประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ จะเกี่ยวเนื่องกับสถานที่สำคัญ เช่นภู่วามาศ ดอนปู่ตา ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 ต้องมีประเพณีบวงสรวงภู่วามาศ ต้องมีการเลี้ยงดอนปู่ตาในเดือน 6

ในปัจจุบันความเชื่อที่หลงเหลืออยู่คงเป็นความเชื่อเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของภู่วามาศและดอนปู่ตา จะเป็นในเรื่องการบนบานศาลกล่าว หากไปขออะไรเช่นให้ได้ทำงาน ขอบุตร จากภู่วามาศบางท่านก็จะได้ตามที่ขอ เมื่อได้แล้ว ไปปลงตามคำขอที่บนไว้ว่าจะถวายอะไรแก่ท่านไม่อย่างนั้นจะมีอันเป็นไป และสิ่งของต่างๆที่อยู่ในบริเวณภู่วามาศและดอนปู่ตา ห้ามไปแตะต้องทำลายหรือเอาออกมานอกบริเวณ หรือนำมาเป็นของตนเอง ส่วนภูคว่อมาศ และอาฮามจะสอนให้เคารพในสถานที่โดยจะมีเรื่องเล่าในความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่เหล่านี้มาคอยเล่าให้ให้เด็ก ๆ หรือคนรุ่นหลังได้รับรู้

จากการสังเคราะห์นำข้อมูลมาสรุป พบว่า แม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่ของสถานที่สำคัญจากการบูรณปฏิสังขรณ์ ทำให้สภาพภูมิประเทศ ระบบนิเวศที่อยู่โดยรอบเปลี่ยนแปลงไป แต่ชาวตำบลวามาศยังมีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่สำคัญของหมู่บ้านมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันไม่เสื่อมคลาย เคารพในสถานที่ที่ไม่ไปลบหลู่ไปรบกวนหรือทำลายสถานที่เหล่านี้ และก่อนจะทำกิจกรรมใด ๆ จะมีการไปบนบานศาลกล่าวขอพรให้ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ยังมีการบวงสรวงเพื่อเป็นสิริมงคลทุกปี

สาเหตุ และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

จากการได้ศึกษาปรากฏการณ์ การเปลี่ยนแปลงของชุมชนทางด้านนิเวศวัฒนธรรม เช่นวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ของตำบลวามาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม สามารถค้นหาสาเหตุ และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยแยกเป็นประเด็นหลัก ๆ ที่สำคัญได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านสภาพภูมิอากาศ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก ทำให้สภาพแวดล้อม สภาพธรรมชาติแปรเปลี่ยนไป การดำรงชีพของคนในตำบลบัวมาศถูกคุกคาม สภาพอากาศมีความร้อนอบอ้าว ฝนตกไม่ถูกต้องตามฤดูกาล เมื่อฝนตกลงมาแล้วน้ำจะระเหยเร็วขึ้น ทำให้พื้นดินแห้งแล้ง ในช่วงฤดูเพาะปลูก ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนทางด้านนิเวศวัฒนธรรม เช่นด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย การกิน การประกอบอาชีพ การทำเกษตรกรรม และการแต่งกาย

ด้านประเพณี การทำบุญตาม ฮีตสิบสอง คองสิบสี่ จะไม่ยึดตามทำนองคลองธรรมมากเกินไป มีการประยุกต์หรือปรับให้เข้ากับสถานการณ์โลกปัจจุบัน งานประเพณีที่หายไปจากชุมชนตำบลบัวมาศ คือ ประเพณีในการลงแขกเกี่ยวข้าว ซึ่งสาเหตุมาจากจะใช้รถสีข้าวในการเกี่ยวข้าวแทน เพราะว่าสภาพภูมิอากาศที่เปลี่ยนทำให้ฝนตกในช่วงข้าวสุกพร้อมที่จะเกี่ยว ทำให้แต่ละคนเร่งรีบเก็บเกี่ยวผลผลิต ประเพณีนี้จึงได้เลือนหายไป ส่วนประเพณีบุญบั้งไฟจะไม่จัดงานเป็นประเพณีใหญ่โตดั้งเดิม แต่จะนำไปรวมกับประเพณีอื่นที่จัดขึ้นในรูปของการนำบั้งไฟมาจุดถวาย

ด้านความเชื่อเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์และความเคารพของภู่วมาศ กับคอนปู่ตา จะมีเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผู้คนจะพากันไปบ่นให้ฝนตกลงมาตามฤดูกาล เมื่อปีไหนมีน้ำในการเพาะปลูกเพียงพอได้ผลผลิตมากตามที่ต้องการ จะพร้อมใจกันสรรเสริญว่าเป็นผลมาจากความศักดิ์สิทธิ์ของภู่วมาศ กับคอนปู่ตา ที่ช่วยคลบ้นดาลให้ฝนตกลงมาให้ได้ผลผลิตในการเลี้ยงชีพ

2. ปัจจัยด้านสภาพสังคม

จากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นสังคมที่กำลังพัฒนาสู่โลกาภิวัตน์ ตำบลบัวมาศมีประชากรเพิ่มมากขึ้น ขนาดของชุมชนขยายเป็นชุมชนขนาดใหญ่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีเพิ่มมากขึ้นทำให้วิถีการดำเนินชีวิตของคนในตำบลบัวมาศเริ่มเปลี่ยนไป ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนทางด้านนิเวศวัฒนธรรม เช่นด้านวัฒนธรรมเรื่องที่อยู่อาศัยที่ปรับปรุงให้เป็นดังสภาพที่อยู่อาศัยของคนในท้องถิ่นอื่น การกินอาหาร การปรุงอาหารจะเปลี่ยนแปลงไปให้ทันสมัยนิยม วัยรุ่นชอบกินอาหารฟาสต์ฟู้ด ในตอนเช้าผู้คนมักซื้ออาหารจากรถเร่หรือรถเข่งที่มาเร่ขายไปรับประทาน ด้านประเพณี ด้วยสภาพชุมชนที่ใหญ่ การรับรู้และถือปฏิบัติเกี่ยวกับงานประเพณีแต่ละคนจะเคร่งครัดแตกต่างกัน ด้านความเชื่อเมื่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารมีมากขึ้นความศักดิ์สิทธิ์ของภู่วมาศ และคอนปู่ตาที่คลบ้นดาลให้ผู้ที่มานบนาลศาลกล่าวให้ประสบผลสำเร็จ จะล้าลือไปให้คนในตำบลบัวมาศได้รู้และเลื่อมใสเพิ่มมากขึ้น

3. ปัจจัยด้านสภาพเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจ ทำให้ผู้คนต้องเร่งรีบในการทำงานหาเงิน หา รายได้มาเลี้ยงครอบครัว วัยรุ่นหนุ่มสาวจะไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร ส่งผลให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงของชุมชนทางด้านนิเวศวัฒนธรรม เช่นด้านวัฒนธรรมการประกอบอาชีพในการ ทำนา ต้องเร่งรีบทำให้เสร็จเพื่อรีบเดินทางไปทำงานที่กรุงเทพมหานคร จากการทำนาคำ เปลี่ยนเป็นทำนาหว่านเพื่อให้รวดเร็ว การกินอาหารของคนในชุมชนเริ่มมีการปรับเปลี่ยน พฤติกรรม ชอบกินอาหารที่ง่าย รวดเร็ว และตามสมัยนิยม

ด้านประเพณี การจัดงานประเพณีต้องจัดให้พอเหมาะกับสภาพเศรษฐกิจ จะจัด อย่างใหญ่โตมโหฬารเหมือนเดิมในอดีตไม่ได้ เนื่องจากคนในชุมชนต้องหาเข้ากินค่า การจัด งานประเพณีต่าง ๆ ต้องมีการเรียไรกันตามศรัทธาเพื่อเป็นทุนในการจัดงาน

ด้านความเชื่อ เมื่อการเปลี่ยนแปลงทางสภาพเศรษฐกิจ ผู้คนในชุมชนต่างมุ่งไป ทำงานหาเงิน ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีมากขึ้น ในการที่จะไปบ่นให้ประสบผลสำเร็จใน งานที่จะทำ

4. ปัจจัยด้านเทคโนโลยี

การเปลี่ยนแปลงของโลกเทคโนโลยี ความล้ำสมัยของเทคโนโลยีมีมากขึ้น ส่งผล ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนทางด้านนิเวศวัฒนธรรม เช่น ด้านวัฒนธรรมเกี่ยวกับด้าน ต่างๆแปรเปลี่ยนไปจากที่ได้พบได้เห็นวัฒนธรรมด้านต่างๆจากที่แห่งอื่น จะนำมาให้นำมา ปฏิบัติ ทั้งวัฒนธรรมการกิน การแต่งกาย หรือแม้กระทั่งที่อยู่อาศัยหรือการประกอบอาชีพ จากการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการสังเกต พบว่าการ เปลี่ยนแปลงจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มี สาเหตุ และปัจจัยหลัก ๆ คือสภาพภูมิอากาศ สภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่ล้ำ สมัยขึ้น

จากการศึกษาปรากฏการณ์ การเปลี่ยนแปลงของชุมชนทางด้านนิเวศวัฒนธรรม เช่นวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ รวมถึงสาเหตุ และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จาก อดีตถึงปัจจุบันของตำบลบัวมาศ พบว่า ตำบลบัวมาศเป็นตำบลที่ประวัติความเป็นมายาวนาน ปัจจุบันตำบลบัวมาศถูกแบ่งตามลักษณะทางการปกครองเป็น 9 หมู่บ้าน ผู้คนในตำบลมีความ รักใคร่กลมเกลียวกัน โดยมีภูมิลำเนาเป็นสถานศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ อาชีพ หลักของคนในตำบล คือ การทำนา เลี้ยงสัตว์ อาชีพเสริม ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ทำไร่นาสวน ผสม ผู้คนในหมู่บ้านส่วนมากจะเป็นเด็กกับคนวัยชรา คนวัยหนุ่มสาววัยทำงานส่วนใหญ่จะไป

ทำงานรับจ้างที่กรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด เป็นตำบลที่มีวัฒนธรรมที่เป็นตัวตนของตนเองในด้านต่าง ๆ ที่ได้สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตหลายอย่าง วัฒนธรรมในบางด้านบางเรื่องเริ่มจะเลือนหายไปตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ สภาพสังคม สภาพเศรษฐกิจและเทคโนโลยี แต่ยังคงรักษาประเพณีที่ได้ถือปฏิบัติมาตั้งแต่อดีต มีการจัดงานประเพณีอยู่ตลอดปีเพื่อรักษาประเพณีอันดีงามให้ลูกหลานได้ซึมซับและสืบทอดประเพณีเหล่านี้ทั้งสิบสองเดือนต่อไปเพื่อให้ความเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง ครอบครัวและการประกอบอาชีพให้ประสบผลได้ข้าวเต็มยุ้งเต็มฉาง มีความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของสถานที่สำคัญของหมู่บ้าน จะไปบวงสรวงหรือทำลายสถานที่เหล่านี้ และก่อนจะทำกิจกรรมใด ๆ จะมีการไปบวงสรวงศาลกล่าวพร้อมทั้งบวงสรวงขอพรทุกปี

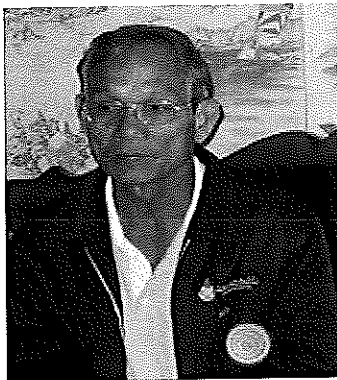
องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

จากการศึกษา ผู้วิจัย ได้ข้อค้นพบ เกี่ยวกับ

2.1 ภูมิปัญญาในบ้านบัวมาศ ซึ่งเป็นผู้รู้ ผู้มีความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

2.1.1 นายสำลี พันธวงศ์ อายุ 67 ปี บ้านเลขที่ 59 บ้านโนนทัน ม.8 ตำบล

บัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้รู้เรื่องประวัติหมู่บ้าน ได้รับความรู้มาจากการที่ได้คลุกคลีกับผู้เฒ่าผู้แก่ได้ฟังเรื่องราวในอดีต พร้อมทั้งเคยเป็นอดีตกำนันตำบลบัวมาศ จึงมีโอกาสได้รับเรื่องราวประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ทั้งก่อนและการปฏิสังขรณ์ องค์ความรู้ที่มี คือความเป็นมาของหมู่บ้าน พิธีกรรมการบวงสรวง เรื่องราว ปาฏิหาริย์ ความเชื่อ และความเคารพนับถือที่มีต่อบัวมาศของผู้คนในตำบลบัวมาศ

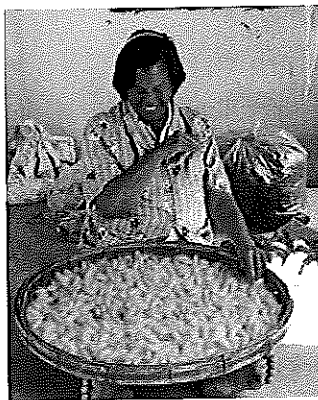
ภาพที่ 49 นายสำลี พันธวงศ์

2.1.2 นายป๋อง ชีชา อายุ 67 ปี บ้านเลขที่ 2 บ้านกกกอก ม.5 ตำบลบัวมาศ อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้รู้ด้านวัฒนธรรมประเพณี ได้รับความรู้มาจากที่ได้เห็นผู้เฒ่าผู้แก่ได้นำปฏิบัติ พร้อมทั้งได้เข้าไปช่วยงานและการประกอบกิจกรรมงานประเพณีต่างๆ และได้สอบถามหลักปฏิบัติในการจัดงานประเพณีต่าง ๆ องค์กรความรู้ที่มี คือ หลักปฏิบัติทางด้านศาสนพิธี การจัดงานประเพณีในหมู่บ้าน การประกอบพิธีกรรม งานมงคลและงานบุญต่าง ๆ

ภาพที่ 50 นายป๋อง ชีชา

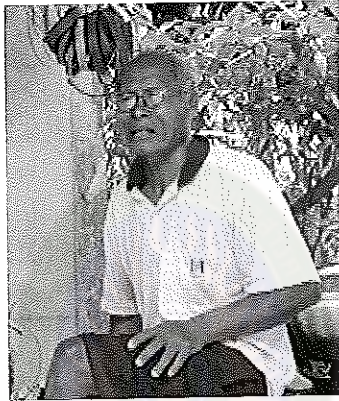
2.1.3 นางเฝ้า สุดตานา อายุ 62 ปี บ้านเลขที่ 37 บ้านกกกอก ม.5 ตำบลบัวมาศ อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้รู้ด้านมัดหมี่ ทอผ้าไหม ได้รับความรู้มาจากที่ได้เห็นแม่และยายทำ จดจำเอาวิธีการเลี้ยงไหม มัดหมี่ ทอผ้าไหม สอบถามเทคนิคขั้นตอนสำคัญๆจากยายที่เก่งในด้านนี้ มาปฏิบัติจนชำนาญ องค์กรความรู้ที่มี คือ เรื่องราวขั้นตอนการทอผ้าไหมตั้งแต่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม มัดหมี่ และทอผ้าไหม ได้ลวดลายทั้งงดงาม

ภาพที่ 51 นางเฝ้า สุดตานา

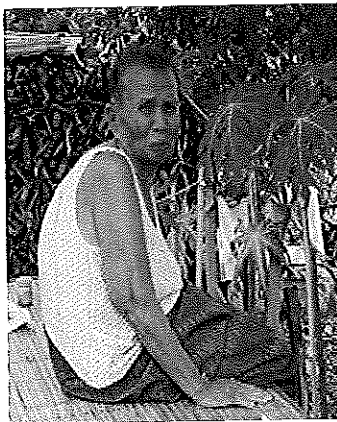
2.1.4 นายเจียว ภูริบ อายุ 66 ปี บ้านเลขที่ 14 บ้านกกกอก ม.5 ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้รู้ด้านหมอยาสมุนไพร ได้รับความรู้มาจากการที่ได้คลุกคลีช่วยงานหมอยาที่มีศักดิ์เป็นปู่ตั้งแต่เด็กๆ ได้เห็นวิธีการรักษาคนป่วย-การหายาสมุนไพร จากนั้นได้ขอความรู้โดยมีการครอบครูฝากตัวเป็นศิษย์ ก่อนที่หมอยาจะสอนวิชาความรู้ตำรายาให้

องค์ความรู้ที่มี คือยาสมุนไพรขนานต่าง ๆ เช่น แก้โรคปวดท้อง ท้องผูก ตานขโมย หืด ตกขาว เหน็บชา กระษัย

ภาพที่ 52 นายเจียว ภูริบ

2.1.5 นางสีดา พิมพักดิ์ อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 32 บ้านบัวมาศ ม.2 ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้รู้ด้านทอผ้าฝ้าย ได้รับความรู้มาจากเห็นแม่และยายทำ ช่วยเป็นลูกมือในการทอผ้าฝ้ายมาตั้งแต่เด็กจึงจดจำเอาวิธีการมาทำงานชำนาญ องค์ความรู้ที่มี การทอผ้าจากฝ้าย วิธีการนำฝ้ายจากต้นมาถักทอจนเป็นผ้าที่พร้อมจะนำไปตัดเย็บ

ภาพที่ 53 นางสีดา พิมพักดิ์

2.1.6 นายเสน กะมะปะเต อายุ 61 ปี บ้านเลขที่ 16 บ้านโนนทัน ม.8 ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้รู้ด้านหมอยาแก้พิษแมลงอ้อน ได้รับความรู้มาจากหมอยาสมัยโบราณ เคยไปปรนนิบัติ ดูแลช่วยงานเมื่อหมอยาแก่ชราไม่สามารถไปช่วยรักษาคนป่วยได้ จึงได้รับเป็นศิษย์ ทำพิธีครอบครูขอเป็นศิษย์ ท่านจึงได้สอนตำรายาให้ องค์ความรู้ที่มี คือยาแก้พิษแมลงอ้อน สำหรับผู้ที่คลอดบุตรใหม่ ทานอาหารผัดสำแดงน้ำมันไม่มี

ภาพที่ 54 นายเสน กะมะปะเต

2.1.7 นางโสม มุลวงษ์ อายุ 61 ปี บ้านเลขที่ 25 บ้านบัวมาศ ม.5 ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้รู้ด้านทำส้มปลาก่อม ได้รับความรู้มาจากที่ได้พบได้เห็นแม่ทำ ได้เข้าไปช่วยเป็นลูกมือ สอบถนอมเคล็ดลับต่าง ๆ จึงได้ลองทำและฝึกหัดทำงานชำนาญ
องค์ความรู้ที่มี คือ การทำส้มปลาก่อมที่อร่อยถูกปากผู้ที่ได้ลิ้มลอง

ภาพที่ 55 นางโสม มุลวงษ์

2.1.8 นางน้อย สิงห์ทอง อายุ 62 ปี บ้านเลขที่ 29 บ้านบัวมาศ ม.2 ตำบล
บัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้รู้ด้านทอเสื่อกก ได้รับความรู้มาจากแม่และยาย
ได้เข้าไปช่วยเห็นขั้นตอนวิธีการต่างๆ ได้รับโอกาสให้ทดลองทำและได้คำแนะนำต่างๆจน
สามารถทำเองได้

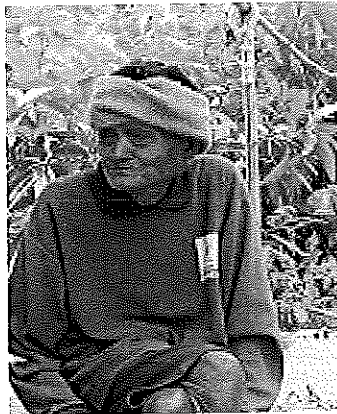
องค์ความรู้ที่มี คือ กรรมวิธีในการทอเสื่อกก

ภาพที่ 56 นางน้อย สิงห์ทอง

2.1.9 นายดก จันทะพัด อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 48 บ้านกกกอก ม.5 ตำบล
บัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้รู้ด้านจักสาน ได้รับความรู้มาจากที่ได้เห็นพ่อ
และผู้เฒ่าผู้แก่ทำ ได้สอบถามวิธีการและได้ทดลองทำโดยพ่อและผู้เฒ่าผู้แก่ที่ชำนาญคอย
แนะนำ จนมีฝีมือดี ชำนาญสามารถสอนคนอื่นได้ ทำใช้และขายได้

องค์ความรู้ที่มี คือ การจักสาน ไม้ไผ่ เป็นอุปกรณ์เครื่องใช้ เช่น ตะกร้า กระจิบข้าว
เครื่องคักสัตว์ เช่น ไช

ภาพที่ 57 นายดก จันทะพัด

2.1.10 นายคำจันทร์ เหมชูย้ง อายุ 60 ปี บ้านเลขที่ 19 บ้านกกกอก ม.5 ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้รู้ด้านหาปลา ได้รับความรู้มาจากการติดตามพ่อไปดักจับปลา ได้เห็นวิธีการหาปลา รู้จักการหาเครื่องมือจับปลาและช่วงฤดูหรือช่วงเวลาที่จะจับปลาได้เยอะ

องค์ความรู้ที่มี คือ กลวิธีในการจับปลา เครื่องมือที่ใช้จับปลา

ภาพที่ 58 นายคำจันทร์ เหมชูย้ง

2.1.11 นางแข่ง สาลาด อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 28 บ้านกกกอก ม.2 ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้รู้ด้านการทำปลาร้า ได้รับความรู้มาจากยายทำให้ดู จากนั้นยายให้ลองทำ พร้อมทั้งแนะนำขั้นตอนวิธีการทำปลาร้าให้มีรสชาติน่ารับประทาน

องค์ความรู้ที่มี คือ วิธีการทำปลาร้า

ภาพที่ 59 นางแข่ง สาลาด

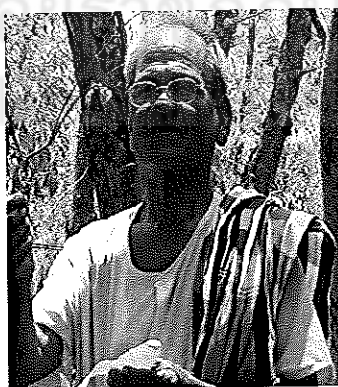
2.1.12 นางซารี สาลาด อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 56 บ้านบัวมาศ ม.5 ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้รู้ด้านการเก็บเห็ดป่า ได้รับความรู้มาจากที่ได้ไปเก็บเห็ดกับแม่และเพื่อนบ้านแม่และเพื่อน ๆ ได้แนะนำวิธีดูว่าเห็ดชนิดไหนกินได้กินไม่ได้
องค์ความรู้ที่มี คือ การเก็บเห็ดป่ามารับประทาน วิธีแก็กรกินเห็ดที่เป็นพิษ

ภาพที่ 60 นางซารี สาลาด

2.1.13 นายเปี่ยม พรอินทร์ อายุ 62 ปี บ้านเลขที่ 56 บ้านกกกอก ม.5 ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้รู้ด้านคอนปูตา ได้รับความรู้มาจากผู้เป็นตาจ้าคนก่อน มอบหมายหน้าที่ให้ทำหน้าที่แทน และแนะนำพิธีกรรมต่าง ๆ ในการเซ่นบวงสรวงคอนปูตา

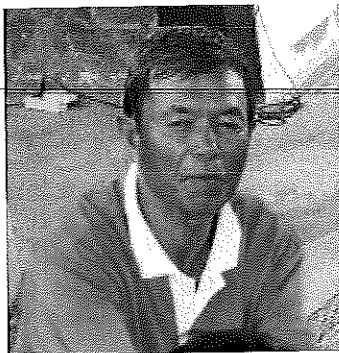
องค์ความรู้ที่มี คือ การเซ่นบวงสรวงคอนปูตา

ภาพที่ 62 นายเปี่ยม พรอินทร์

2.1.14 นายทองพวน ดวงศรี อายุ 62 ปี บ้านเลขที่ 1 บ้านกกกอก ม.5 ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้รู้ด้านการสานแห ได้รับความรู้มาจากการได้ช่วยพ่อทำงาน เห็นวิธีการสานแห นำเอาความรู้ที่ได้เห็นมาทดลองทำเองจนชำนาญ

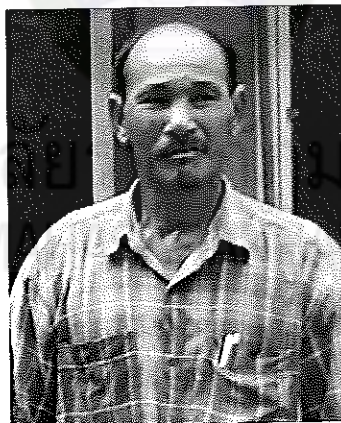
องค์ความรู้ที่มี คือ การสานแห สำหรับนำไปจับปลา

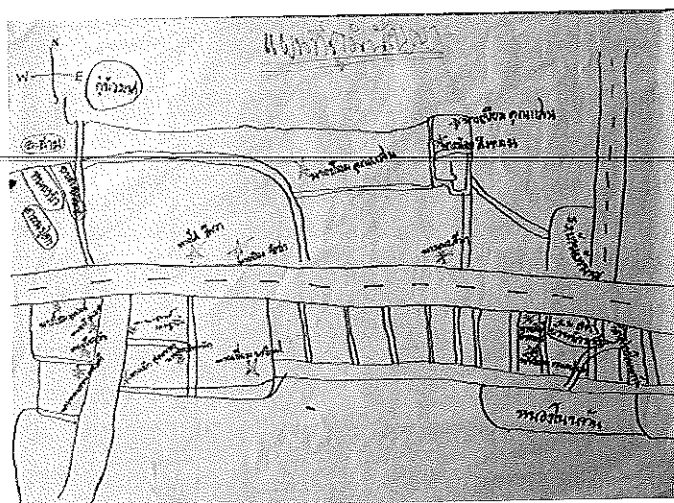
ภาพที่ 62 นายทองพวน ดวงศรี

2.1.15 นายเบ้า มูลวงษ์ อายุ 59 ปี บ้านเลขที่ 16 บ้านบัวมาศ ม.5 ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม เป็นผู้รู้ด้านแก้มิซง ได้รับความรู้มาจาก ได้ใกล้ชิดหมอยาที่มีความรู้ในการแก้มิซงซึ่งเป็นญาติสนิท ได้ขอเป็นศิษย์ หมอยาท่านนั้นจึงได้สอนตำรายาสมุนไพรที่จะรักษา และคาถาที่จะใช้เป่าให้มิซงไม่กระจายไปทั่วร่างกาย

องค์ความรู้ที่มี คือ ยาแก้มิซงจากการถูกงูกัด

ภาพที่ 63 นายเบ้า มูลวงษ์

ภาพที่ 64 แผนที่ภูมิปัญญา

2.2 ประเภทของภูมิปัญญา

จากการวิจัยที่ได้ข้อค้นพบกลุ่มภูมิปัญญา จำนวน 15 คนนั้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และจัดกลุ่มภูมิปัญญาเป็น 4 หมวด ดังนี้

2.2.1 ประเภทที่ 1 ภูมิปัญญาด้านอาหาร ได้แก่ การเก็บเห็ดป่า การหาปลา การทำปลาไร่ และการทำส้มปลาจ่อม

2.2.2 ประเภทที่ 2 ภูมิปัญญาด้านเครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้ ได้แก่ การจักสาน การสานแห การมัดหมี่ทอผ้าไหม การทอผ้าฝ้าย และการทอเสื่อกก

2.2.3 ประเภทที่ 3 ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรค ได้แก่ หมอยาสมุนไพร หมอยาแก้พิษแม่ลูกอ่อน และหมอยาแก้พิษงู

2.2.4 ประเภทที่ 4 ภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมประเพณี และความเชื่อ ได้แก่ วัฒนธรรมประเพณี ประวัตินักบวมาศ และคอนปู่ตา

2.3 การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากภูมิปัญญาทั้ง 4 ประเภท ผู้วิจัยจึงสืบค้นกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเจาะจงศึกษาการมัดหมี่ทอผ้าไหมของภูมิปัญญา จำนวน 6 คน ได้แก่ นางเฝ้า สุดตะนา นางโฮม มูลวงษ์ นางชารี สาลาด นางสีดา พิมพ์ศักดิ์ นางแข่ง สาลาด และนางน้อย สิงห์ทอง ทั้งนี้ได้ทำการศึกษา 2 ประเด็น ดังนี้

2.3.1 ขั้นตอนและเครื่องมือที่ใช้สำหรับมัดหมี่ทอผ้าไหม ข้อค้นพบเกี่ยวกับ ขั้นตอนและเครื่องมือที่ใช้สำหรับมัดหมี่ทอผ้าไหม พบว่าเครื่องมือที่ใช้สำหรับมัดหมี่ทอผ้าไหม มีดังนี้

1. เส้นไหม เป็นวัตถุดิบที่ใช้ในการทอผ้า
2. สีเคมี/สีธรรมชาติ สำหรับย้อมเส้นไหมให้เกิดสี
3. ค้างฟอกไหม/สบู่อัลโลลิต์ สำหรับฟอกไหมให้เนียน
4. ภาชนะเคลือบ/กอละมังสำหรับย้อมสีและต้มไหม
5. กี่ สำหรับสำหรับใส่ฟืม จึงเครื่องหูกให้ตั้ง และนั่งทอผ้า
6. ฟืม มีลักษณะเป็นกรอบสี่เหลี่ยมผืนผ้า ตัวฟืมประกอบด้วยไม้และเหล็กมีหลายขนาด แล้วแต่ผู้ทอจะเลือกทอหน้าผ้ากว้างหรือแคบเพียงใด สำหรับทอผ้าเพื่อกระทบให้เส้นไหมแน่น
7. เขาหรือตะกอก ทำด้วยด้ายถักเรียงกับไม้ไผ่ ที่เหลาจนเรียวยาวให้ได้ขนาดกับความยาวของ ฟืมพอดี เป็นส่วนประกอบของฟืม เพื่อเรียงเส้นไหมให้เป็นระเบียบ
8. อักสำหรับกวักม้วนไหมออกจากกงเพื่อให้เส้นไหมเรียบพร้อมที่จะปั่นเป็นหลอดไหม เพื่อใส่ในกระสวย
9. ไม้เหยียบ สำหรับเหยียบให้ฟืมอัดขึ้นเป็นช่องสำหรับทอ
10. ไม้ค้ำคั่น ไม้สำหรับพันผ้าเมื่อทอแล้ว
11. กระสวย สำหรับใส่ หลอดเส้นไหมพุ่งกลับไปมาเวลาทอผ้าทำด้วยไม้เนื้อแข็งยาว ประมาณ 1 ฟุต
12. หลอด สำหรับกรอเส้นไหมพุ่งเตรียมไว้ทอ
13. ไนกรอด้วยระวง (ไน) สำหรับตีเกลียวเส้นไหม หรือปั่นไหมใส่หลอด
14. กรง สำหรับใส่ ปอຍไหม เพื่อจะสาวหรือกวักเส้นไหมใส่ อักกรงจะทำด้วยไม้ไผ่ เป็น โครงทรงกลมมีขาตั้งเพื่อถ่างปอຍไหมเป็นวงกลม เพื่อสะดวกแก่ การสาวเส้นไหมลงสู่อัก
15. โยงหมี่ สำหรับมัดหมี่ให้ได้ลายที่ต้องการ
16. เครื่องโยกหมี่ สำหรับพันเส้นพุ่ง
17. เครื่องคั่นหมี่ สำหรับพันเส้นยืน
18. แปร่ง ทำด้วยเส้นใยจากต้นตาล สำหรับหวีเครื่องหูกหรือเส้นยืน ช่วยหวีให้เรียงเป็น ระเบียบไม่ยุ่งเหยิง ทำให้ทอง่ายและสะดวกในการทอ
19. ไม้ทาบหูกเพื่อ โยงฟืมให้ติดกับกี่ ให้มีระดับสูงตามที่ต้องการ
20. กระดิ่ง ภาชนะที่สานด้วยไม้ไผ่ ควรมีความกว้างเหมาะสมตามความต้องการและควรมี 2 ชุด เพื่อคอยเปลี่ยนกัน

21. จ่อ มีรูปร่างคล้ายกระดิ่ง สานเป็นห้องเล็ก ๆ ห้องละ 1 นิ้วไว้ให้ตัว
หนอนไหมชักใยและเก็บรังไหม

22. ชั้นสำหรับวางกระดิ่ง ชั้นอาจมี 4 เสา หรือมากกว่านั้น มีความห่าง
ประมาณ 20 เซนติเมตร ควรมีถ้วยน้ำรองดินเสาเพื่อกำหนดชั้น

23. ผ้าคลุมกระดิ่ง เพื่อกันไม่ให้อะไรไปทำอันตรายแก่ตัวไหม ควรชักให้
สะอาด

24. ตะกร้าสำหรับเก็บใบหม่อน สำหรับใช้เก็บใบหม่อนแก่ เพื่อมิให้เชื้อ
โรคจากที่อื่นติดใบหม่อน

25. มืดและเขียงสำหรับหั่นใบหม่อน

26. ปัจจุบันผู้เลี้ยงไหมได้พัฒนาการเลี้ยงไหม โดยมีมุ้งนอนกางล้อมรอบ
ชั้นตอนการมัดหมี่ ทอผ้าไหม

1. ต้นหม่อน มีความสำคัญในการเลี้ยงไหมมาก เพราะใบหม่อนเป็น
อาหารอย่างเดียวของตัวหนอนไหม เริ่มต้นจึงต้องมีการปลูกและดูแลต้นหม่อนให้เกิดใบต้น
หม่อนเป็นพืชที่ขึ้นง่ายและเจริญเติบโตได้โดยไม่ต้องอาศัยน้ำมากนัก ถ้าเริ่มปลูกตอนต้นฤดูฝน
ต้นหม่อนก็จะสามารถมีชีวิตอยู่ตลอดไป แต่ผลสืบเนื่องมาจากสภาพการเปลี่ยนแปลง
ภูมิอากาศ ต้นหม่อนไม่เจริญเติบโตและแห้งตายบ้าง ทำให้ใบหม่อนสำหรับเลี้ยงตัวไหมไม่
เพียงพอ ต้องซื้อจากที่อื่นมาใช้เลี้ยงบ้าง (โฮม มุลวงษ์, 2555 : สัมภาษณ์)

ภาพที่ 65 ต้นหม่อน

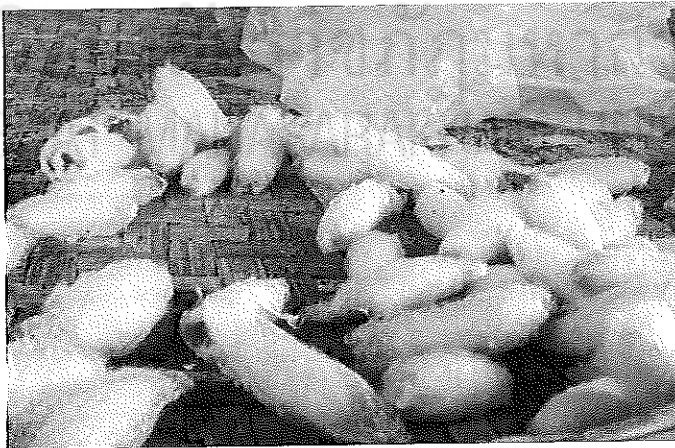
2. ตัวไหม เริ่มเลี้ยงตั้งแต่ยังเป็นไข่เล็ก ๆ เท่าปลายเข็มจนเติบโตเป็นตัว
หนอนไหมวัยอ่อนและวัยแก่ ตัวไหมนั้นเป็นหนอนของแมลงจำพวกผีเสื้อชนิดหนึ่งที่เมื่อถึงวัย
จะผลิตใยไหมออกมาห่อหุ้มตัวเป็นรังไหมพันธุ์พื้นบ้านที่ชาวบ้านเลี้ยงกันอยู่เป็นพันธุ์ไหมที่
ฝึกได้ตลอดปี เมื่อตัวหนอนเติบโตจะมีลักษณะสีขาวนวล และเมื่อแก่ขึ้นก็จะมีสีเหลือง เมื่อทำ
รังรังไหมจะเป็นสีเหลือง การเลี้ยงไหม วงจรชีวิตไหม มีระยะเวลา 45-52 วัน (ขารี สาลาด,
2555 : สัมภาษณ์) มีขั้นตอนการเลี้ยง ดังนี้

2.1 คัดเลือกรังไหมที่สมบูรณ์ (ฝักโตไม่บวบ)

2.2 นำรังไหมไปวางบนกระด้งรองด้วยกระดาษ ระยะเวลา
10 วันตัว ผีเสื้อไหมจะกัดรังไหม ออกมารากรังผสมพันธุ์และวางไข่

2.3 หนอนไหมจะฝักออกจากไข่ ประมาณ 7 วันจะกินใบหม่อน
และหยุดกินเพื่อลอกคราบ เรียกว่า ไหม“นอน” และหลังจากลอกคราบจะกินใบหม่อนอีก
เรียกว่าไหม“ตื่น” ทำเช่นนี้ 4 ครั้ง

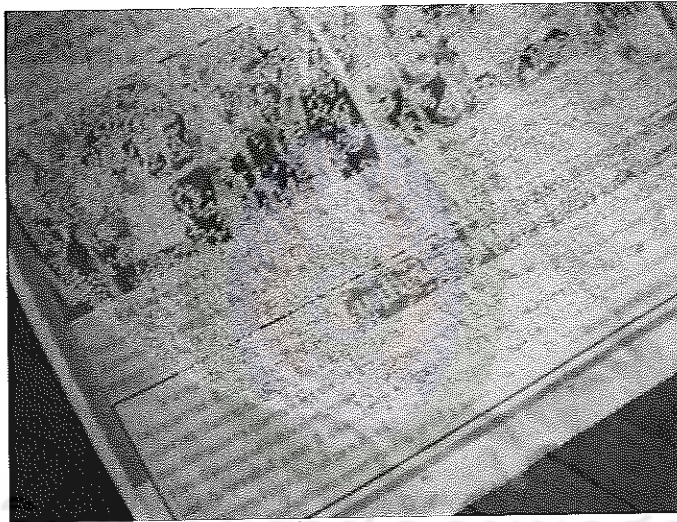
2.4 เมื่อหนอนไหมลอกคราบถึงครั้งที่ 4 หนอนไหม จะตัวใส
มีสีเหลือง ลำตัวสั้นลง เรียกว่า“หนอนไหมสุก” ระยะนี้ ผู้เลี้ยงต้องนำไปใส่ “จ่อ” เพื่อให้ไหม
ชักใย สร้างรังไหม เนื่องจากไหมแต่ละตัวมี ความสามารถในการชักใยไม่เท่ากัน โดยเฉลี่ย 350-
1,200 เมตร ปล่อยให้หนอนไหมชักใย ระยะเวลา 6-7 วัน ก็สามารถเก็บรังไหมได้ โดยเลือกคัด
พันธุ์ไหมที่สมบูรณ์ไว้ทำพันธุ์ ส่วนที่เหลือนำไปผลิตเส้นไหม ต่อไป

ภาพที่ 66 รังไหม

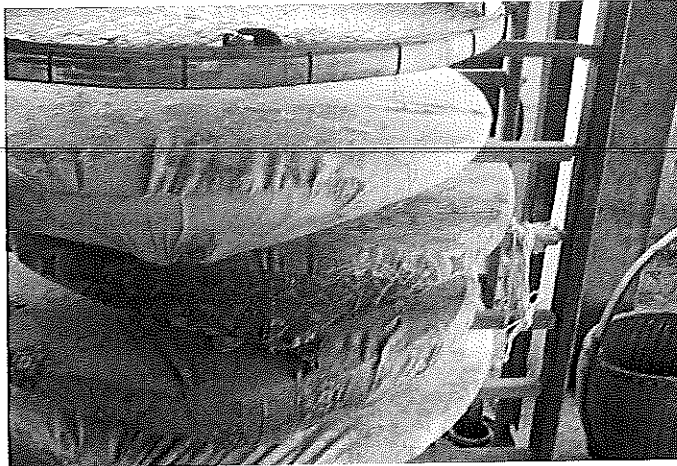
ภาพที่ 67 ผีเสื้อไหม

ภาพที่ 68 ไข่ตัวไหม

ภาพที่ 69 หนอนตัวไหม

ภาพที่ 70 ใช้ผ้าคลุมกระดังโหม

3. สาวโหม การเลี้ยงโหมตั้งแต่เป็นไข่ จนกระทั่งเป็นตัวโหม สร้างโยเป็น
รัง กินระยะเวลา ประมาณ 45 วันต่อจากนั้น จึงนำรังโหมมาต้มเพื่อสาวให้เป็นเส้นโหม การ
สาวโหมให้เป็นเส้นโหมที่สวยงาม จะต้องเริ่มที่พันธุ์โหม โหมที่ใช้จะใช้โหมพันธุ์ไทยแท้ ซึ่งมี
สีเหลืองทอง วิธีการสาวโหม มีดังนี้ (สิตา พิมพ์ภักดิ์, 2555 : สัมภาษณ์)

3.1 ต้มน้ำในหม้อหนึ่ง (น้ำเต็มหม้อ) ให้เดือดอุณหภูมิประมาณ 60
องศาเซลเซียส

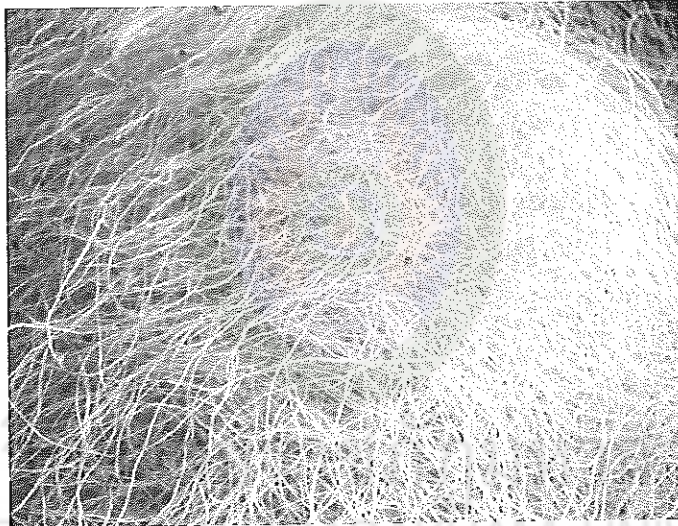
3.2 นำรังโหมประมาณ 2 กำมือลงไป ลอยบนหม้อน้ำที่เดือด
แล้ว จนกระทั่งรังโหมอ่อนนุ่ม

3.3 ค่อย ๆ ดึงเส้นโหมออกจากรัง จนกระทั่งรังโหมมีเส้น

3.4 ทำเช่นเดียวกับขั้นตอนที่3 แต่รังโหมในขั้นตอนนี้ จะผ่านการ
ลอกโหมเปลือกนอกออกไปแล้วครั้งหนึ่งจะได้เส้นโหมที่อ่อนนุ่มสีทองสวยงาม

ภาพที่ 71 สาวไหม

ภาพที่ 72 เส้นไหม

ผู้เลี้ยงไหมจะใช้หม้อขนาดตามสะดวก และ โดยมากใช้หม้อดินรอบปาก หม้อมีวงโค้ง ยึดขาตั้งสูงเหนือปากหม้อ มีไม้แบน ๆ อันหนึ่งเจาะรูตรงกลางวางพาดเหนือไม้นี้ ขึ้นไปมีรอกเป็นเงือกกลม ๆ นำ รังไหมใส่หม้อต้มน้ำ โดยไม่ให้แน่นหม้อเกินไป พอน้ำเดือด สาวเส้นไหมขึ้นตลอด ไม้แบนที่ปากหม้อ สาวขึ้นมาพันกับรอก ในขณะที่ใช้มือหนึ่งสาวไหม จากรอกลงภาชนะที่รองรับอยู่ก็ใช้อีกมือหนึ่งถือไม้จุ่ม ยาวประมาณ 2 คืบ เรียก “ไม้จุ่ม” คอย กดและเขย่ารังไหมที่ลอยตัวอยู่ในหม้อ เพื่อทำให้ไหมเหนียว เส้นไหมที่สาวลงในภาชนะรองรับจะเรียบและไม่ยุ่งเหยิง

4. การตีเกลียวเส้นไหม หลังจากที่เราสาวเส้นไหมได้เส้นไหมแล้ว ส่วนที่เป็นไหมน้อย จะต้องนำมาผ่านขั้นตอนการตีเกลียวเส้นไหมอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้เส้นไหมเรียบงามสม่ำเสมอมากขึ้นขั้นตอนการตีเกลียวนี้ เป็นขั้นตอนการเสริมเส้นไหมให้เรียบสม่ำเสมอให้เส้นไหมสวยขึ้นเท่านั้น ไม่ต้องผ่านขั้นตอนการตีเกลียวก็ได้ แต่จะทำให้ผ้าที่ผลิตออกมาแล้วไม่เรียบสวยงาม จะมีปมไหม หรือจี๋ไหม โผล่ออกมาให้เห็นมากขึ้น (แข่ง สาลาด, 2555 : สัมภาษณ์)

ภาพที่ 73 ไนตีเกลียวเส้นไหม

การเตรียมเส้นปั่น

- 4.1 นำเส้นไหมไปตี เกรียวเพื่อให้เส้นไหมกลมเหนียวและคงทน โดยใช้จิ้งเป็นอุปกรณ์ในการหมุนเส้นไหม
- 4.2 เตรียมน้ำสะอาดใส่ภาชนะที่ไม่ทำปฏิกิริยาต่อสารเคมี (1 กก./น้ำ 30 ลิตร)
- 4.3 นำสบู่ซักผ้า หันละเอียด ต่างฟอก ใส่ ลงไปในน้ำคนให้ละลาย
- 4.4 ต้มไหมในน้ำที่เตรียมไว้ประมาณ 1 ชั่วโมง แล้วจึงนำขึ้นมาบิดให้หมาด
- 4.5 นำเส้นไหม ไปล้างในน้ำสะอาด และนำไปต้ม ก่อนนำมาล้างด้วยน้ำเปล่าอีกครั้งเป็นครั้งที่ 2 และนำเส้นไหม ไปผึ่งในร่มให้แห้ง

5. โหมคิบ ที่ผ่านการตีเกลียวเส้นโหมยังคง เป็นสีเหลืองทอง และจะต้อง นำโหมคิบ ไปฟอก เพื่อให้ได้โหมที่มีสีขาวนวลและเป็นมันเพราะเส้นโหมที่ยังไม่ผ่านการฟอก จะมีลักษณะเป็นเส้นหยวนแข็ง เส้นไม่เรียบสม่ำเสมอ (เผ้า สุดตะนา, 2555 : สัมภาษณ์) วิธี ฟอกนั้นไม่ได้ใช้สารเคมีอะไร จะใช้วัตถุคิบ ที่อยู่ใกล้ตัว เช่น กาบกล้วย ใบกล้วย นำมาผานให้ บางตากแดดให้แห้ง แล้วสูมเผาไฟจนมอดเป็นขี้เถ้า นำเถ้า นั้นไปแช่น้ำทิ้งไว้ให้นอนก้นแล้วริน น้ำออกกลายเป็น น้ำด่าง กรองเศษตะกอนออก ก็จะได้ น้ำด่างที่พร้อมจะนำไปฟอก นำโหมที่ จะฟอกลงแช่ ในน้ำด่าง โดยทุบเส้นโหมให้อ่อนตัวเพื่อ น้ำด่างจะได้ซึมเข้าได้ง่าย แช่ จนโหม นิ่มและขาว จึงนำไปตากแดด ให้แห้ง หากโหมยังไม่ สะอาดก็นำไปแช่ด่างตามวิธีเดิมอีกครั้ง จากนั้นจะต้องระวังดึงเส้นโหมออกจากกลุ่มโดยไม่ ให้พันกันยุ่งและนำ เส้นโหมไปตีเกลียว เพื่อควยเส้นโหมให้เป็น 2 หรือ 4 เส้น บางครั้งนำ มา ย้อมสี แรกก่อน จึงนำไปพันหลักหมี่เพื่อ เตรียมมัดต่อไป แต่ปัจจุบันได้มีการ ใช้ด่างสำเร็จรูปที่อยู่ในรูปผง เพื่อความสะดวกยิ่งขึ้นผสม น้ำต้มได้เลย หลังจากที่ได้น้ำด่างและนำไปตั้งไฟแล้วให้นำโหมคิบลงไปต้ม น้ำด่างจนกว่าเส้น โหมจะอ่อนตัวและไม่มีความลื่นเมื่อทดลองจับคู่ด้วยมือ ถ้าอยากให้นิ่มมากตามสูตร การฟอก ของชาวบ้านตำบลบัวมาศ ขณะที่ต้มน้ำด่างให้ใส่ สบู่ลงไปด้วย จะได้เส้นโหมฟอกที่นุ่มสวย ยิ่งขึ้นประมาณเวลาในการฟอก 1 – 2 ชั่วโมง โดยน้ำเดือดสม่ำเสมอหรือความร้อนที่คงที่ หลังจากนั้นจึงนำขึ้นมาล้างน้ำเย็นสะอาดตากหรือผึ่งให้แห้ง

6. การมัดหมี่หรือมัดลาย คือการนำเส้นโหมที่ฟอกขาวและนุ่มดีแล้วมาพัน หลักหมี่ ซึ่งมีลักษณะเป็นไม้กลม 2 ท่อน ตั้งตรงข้ามห่างกันเท่ากับหน้าผ้าของผ้าผืนที่จะทอ พัน โหมไปรอบหลักตามจำนวนรอบที่ต้องการ แล้วจึงนำเชือกมามัดเส้น โหมเป็นตอนๆ หรือ ลำ ตามลวดลายที่ประดิษฐ์หรือ ออกแบบไว้ จะใช้เชือกกล้วยหรือเชือกฟางก็ได้ ทั้งนี้เพื่อกันไม่ ให้น้ำสี ซึมเข้าไปในเส้นโหมขณะที่ย้อมสี ตอนนี้อเองที่เรียกว่า “มัดหมี่” การมัดหมี่ หรือมัดลาย แบ่งออกเป็น 3 วิธี คือ

6.1 มัดหมี่สมัย หรือมัดหมี่ล้วน แต่เดิมการมัดหมี่ก็เพื่อจะทอผ้าขึ้น การ มัดหมี่จึงเน้นเฉพาะที่หัวขึ้นและตีนขึ้น ที่หัวขึ้นจะอยู่ตรงเอวของผู้สวมใส่ จึงไม่นับลวดลาย ส่วนตีนขึ้นจะสร้างลวดลายเพื่อให้ มองเห็น แต่ในปัจจุบันมีผู้นิยมนำไปตัดเสื้อผ้าทั้งชายและ หญิง จึงเน้นลวดลาย ทั้งสองส่วนเพิ่มขึ้นเพื่อประ โยชน์หลายอย่าง (เผ้า สุดตะนา, 2555 : สัมภาษณ์)

6.2 มัดหมี่ขึ้นข้อ เป็นมัดหมี่ลายเส้น ๆ ผสมกับโหมควบ ใช้สำหรับ ผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ

6.2.1 ชั้นชั้นหมี่สำหรับหญิงผู้สูงอายุใช้ เป็นการทอดมัด

คือลายนาคน้อยลายกีบปักกบกลายคอกแก้ว

6.2.2 ชั้นชั้นควบ คือชั้นที่ทอไหมควบ-สลั๊กกับไหม

สีต่าง ๆ เส้นสีไหมสลั๊กกับไหมควบ แล้วแต่ความต้องการ

ภาพที่ 74 หมี่ที่มัดเรียบร้อย

7. การย้อม นำเส้นไหมที่มัดลายแล้วนี้ ไปย้อมสี สีจะติดเฉพาะตรงที่ไม่ได้มัด เมื่อย้อมแล้ว อาจจะต้องนำมามัดและย้อมอีกครั้งซ้ำ ไปซ้ำมาหลายครั้งแล้วแต่ ความยากง่ายของ ลายและจำนวนสี ที่ปรากฏอยู่บนผืนผ้า สีที่ใช้ย้อมในปัจจุบัน มีทั้งสีครีมและสีธรรมชาติจาก พืชแต่เดิมสีของผ้าไหมมัดหมี่จะใช้สีเข้มเป็นพื้น เช่นดำ น้ำตาล น้ำเงิน และสีเขียวเข้ม เพื่อไม่ให้ประอะเปื้อน การใช้สีย้อมจากธรรมชาติ แม้จะยุ่งยากในการหาวัตถุดิบจากธรรมชาติ และ สีไม่สดใสแต่ คงทน มีราคาสูงกว่าไหมที่ย้อมด้วยสีวิทยาศาสตร์ สีธรรมชาติที่ใช้ เช่น

- 7.1 สีแดง ได้จาก ลูกข่อย ครั้ง
- 7.2 สีเหลือง ได้จาก แก่นแข แก่นขนุน
- 7.3 สีเขียว ได้จาก ใบหูกวาง เปลือกมะหูด เปลือกสมอ
- 7.4 สีม่วงอ่อน ได้จาก ลูกหว้า
- 7.5 สีดำ ได้จาก มะเกลือ
- 7.6 มะลิ + สีเทา เป็นสีจืดอ่อน
- 7.7 เจียวสด + หัวเป็ด เป็นสีเขียวกลาง
- 7.8 เทา + ดำ เป็นสีเงิน

7.9 เหลือง + กลีบบัว เป็นสีแดง

7.10 แดง + เหลือง เป็นสีส้ม

7.11 แดง + น้ำเงิน เป็นสีม่วง

7.12 เหลือง + น้ำเงิน เป็นสีเขียว

7.13 ส้ม + สีกลีบบัว เป็นสีโอรส

8. การเตรียมเส้นพุ่ง (การมัดหมี่) และการย้อม

8.1.1 นำเส้นไหมที่ฟอกเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไปตี เกียว

เนื่องจากเส้นไหมที่ผ่านการฟอก จะแตกไม่กลม นำไปใส่เครื่องโยก เพื่อแยกเส้นไหมออกเป็นกลุ่มหรือชาวบ้านเรียกเป็นลำ หรือข้อ สำหรับมัดให้ เกิดลวดลายสวยงาม

8.1.2 นำไหมมัดหมี่ที่โยกเสร็จเรียบร้อยแล้ว ใส่อุปกรณ์สร้าง

ลายหมี่ ที่เรียกว่า โสงหมี่ จัดไหมให้ได้ระเบียบ ใช้เชือกฟาง มัดลายตามแบบที่ต้องการ นำเส้นไหมที่มัดลายเสร็จเรียบร้อยแล้ว แช่น้ำทิ้งไว้ 5-10 นาที เพื่อให้ไหมอืดตัว

8.1.3 ใส่น้ำสะอาดใน ภาชนะเคลือบขึ้นตั้งไฟกลาง ๆ

พอน้ำอุ่นตักน้ำใส่ภาชนะ นำสี(เคมี) ที่ต้องการลงละลาย คนให้สีแตกเป็นเนื้อเดียวกัน นำไหมที่แช่น้ำบิดน้ำออกพอหมาด ลงแช่ในน้ำสีชุบไหมให้ติดสีดีแล้วนำขึ้นต้มไฟ 90-95 องศาเซลเซียส ประมาณ 10-20 นาที นำไหมไปล้างน้ำสะอาด เพื่อไม่ให้เกิดการตกสี แล้วนำเส้นไหม บิดน้ำสีออก พอหมาดเสร็จแล้วนำไปผึ่งที่ร่มให้แห้ง

8.1.4 นำไหมมัดหมี่ที่แกะเชือกฟางออกแล้ว ไปตีเกรียว แล้วกรอเส้นไหมใส่หลอดด้าย

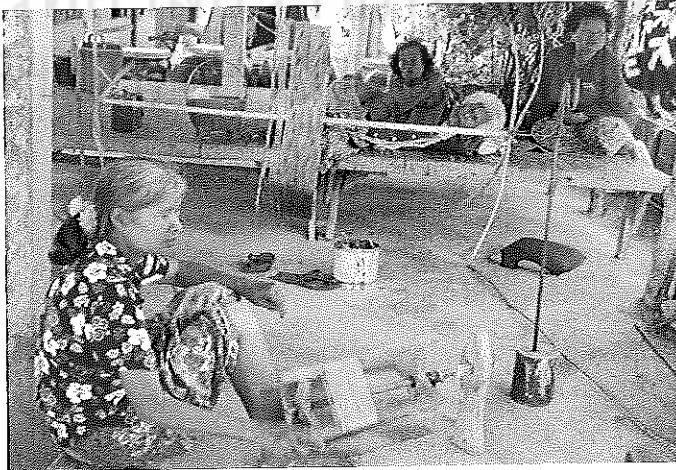
8.1.5 หากย้อมด้วยสีธรรมชาติขั้นตอนคล้ายกันกับการย้อมสีเคมี แต่การย้อมสีธรรมชาติ จะต้องมีการเตรียมสีเอง โดยการนำเปลือกไม้ ใบไม้ ดอกไม้ หรือรากไม้ มาทุบหรือบั่นให้ละเอียดแล้วแต่ ความหยาบของวัสดุ แล้วนำไปต้ม เคี้ยว ให้ได้ที่แล้วจึงนำผ้าไหมลงไปย้อม ซึ่งการย้อมด้วยสีธรรมชาติจะ ใช้เวลาดำมากกว่าการย้อมสีเคมี (น้อย สิงห์ทอง, 2555 : สัมภาษณ์)

ภาพที่ 75 ย้อมหมี่

9. การกรอ เมื่อย้อมเสร็จแล้ว ตัดเชือกที่มีดอออก นำเส้นไหมมากรอใส่หลอด โดยต้องระมัดระวังเรียงลำดับให้ถูก มิฉะนั้นเส้นผ้าที่ออกมาจะมีตำหนิในลักษณะต่างๆ กัน เช่น ลายเข่งสูงบ้าง ต่ำบ้าง มีรอยต่อลายเห็นชัดบ้าง หรือบางทีกลายเป็นลายอื่นที่ไม่ได้ตั้งใจเลยก็มี

ตัดเชือกที่มีดอออก นำเส้นไหมมากรอใส่หลอด โดยต้องระมัดระวังเรียงลำดับให้ถูก มิฉะนั้นเส้นผ้าที่ออกมาจะมีตำหนิในลักษณะต่างๆ กันเช่น ลายเข่งสูงบ้าง ต่ำบ้าง มีรอยต่อลายเห็นชัดบ้าง หรือบางทีกลายเป็นลายอื่นที่ไม่ได้ตั้งใจ เลยก็มี

ภาพที่ 76 ไส้ปอไหม

10. เส้นไหมยืน เป็นเส้นไหมพุ่งสำหรับเส้นไหมยืนจะเป็นความยาวของ ผืนผ้านั้น เมื่อพอกไหมแล้ว นำไปข้อมได้เลย สุดแต่จะต้องการสีอะไร แล้วนำมากรอเข้าหลอด หวี และเข้าพืมนำขึ้นก็ทอผ้า หรือที่เรียกว่า“ทูก”

ภาพที่ 77 เส้นไหมยืน

11. การทอ เมื่อมัด ข้อม และกรอเส้นพุ่งในหลอดและเข้ากระสวย รวมทั้งมี เส้นยืนบนก็หรือทูกแล้ว จากนั้นจะเป็นการทอ (ผ้า สุดตะนา, 2555 : สัมภาษณ์) การทอ มี 4 ขั้นตอน คือ

11.1 นำเส้นยืนที่ต่อเข้ากับพืมนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ไปประกอบใส่ ก็ทอผ้า ผูกมัดไว้ให้เส้นไหมตึงจัดเส้นไหมให้เป็นระเบียบ

11.2 นำเส้นพุ่งที่กรอใส่หลอดเรียบร้อยแล้ว ใส่ในอุปกรณ์สอดเส้นพุ่งที่ เรียกว่ากระสวยแล้ว ร้อยด้ายจากกระสวยพุ่งออกไป

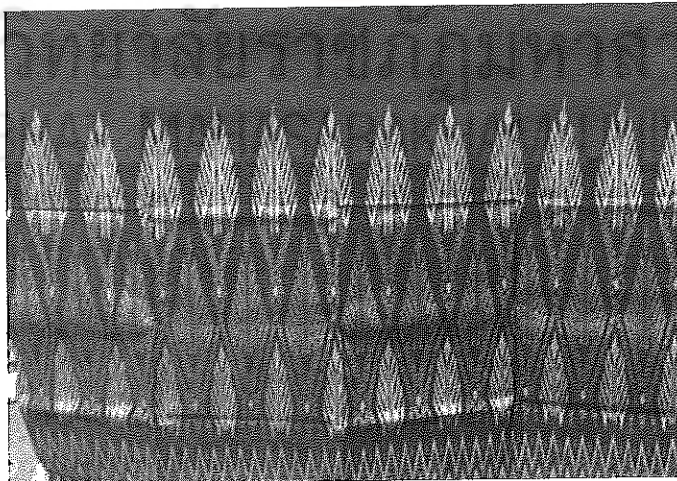
11.3 ใช้เท้าเหยียบเชือกข้างล่างที่มีอยู่ 2 เส้น ซึ่งต้องเหยียบทีละเส้นสลับ ซ้ายขวาในการสอดกระสวยแต่ละครั้ง เพื่อให้พืมนแยกเส้นยืนออกเป็นช่อง เมื่อด้ายยืนที่ถูก เหยียบข้างล่างอ้ากว้างออก สอดกระสวยที่มีเส้นพุ่งอยู่ผลัด ไปให้ทะลุออกอีกฝั่งหนึ่งและยกเท้า ออก อีกมือหนึ่งก็รับต้องตรวจดูลาย คูริมขอบจะไม่ทำโดยเร่งรีบ ต้องให้เกิดความแน่ใจ เสียก่อนจึงจะเปลี่ยนมือพุ่งกระสวยกลับจัดเส้นไหมที่มีลายให้เข้าที่ เมื่อเส้นไหมเข้าที่เรียบร้อยแล้ว ใช้เท้าเหยียบเชือกพืมน 2 เท้าพร้อมกันพร้อมกับใช้มือทั้งสองจับพืมนกระทบเข้าใส่เส้นไหม

แรง ๆ ให้เข้าสนิทกัน และสวมใส่เพื่อให้เห็นไหมแน่น ทอไปเรื่อย ๆ จนได้ผ้าเป็นผืนตาม
ต้องการ

11.4 เมื่อมัดข้อม และกรอเส้นพุ่งใส่หลอดและเข้ากระสวย-รวมทั้งมีเส้น
ขึ้นบนก็หรือหูก แล้วใช้มือในการพุ่งกระสวยโดยตรง การทอผ้าไหมมัดหมี่นั้นต้องใช้ความ
ละเอียดลออ และพิถีพิถันมาก เมื่อพุ่งกระสวยไปครั้งหนึ่งก็ต้องรู้ว่าตรงดอกกลายที่มีคหรือไม่มี
ถ้าไม่ ตรงก็ต้องจัดให้ตรง แล้วจึงทอต่อไปได้ ทำขึ้นตอนที่ 2- 4 ต่อไปเรื่อยๆ จะได้ผ้าไหมตาม
ลายและสีที่ต้องการ

ภาพที่ 78 การทอผ้าไหม

ภาพที่ 79 ผ้าไหมที่ทอเสร็จ

2.3.2 การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการมัดหมี่ทอผ้าไหม ข้อค้นพบด้านการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการมัดหมี่ทอผ้าไหม พบว่า การมัดหมี่ ทอผ้าไหม เป็นอาชีพเสริมของคนในตำบลบัวมาศ โดยมีการทำมาตั้งแต่อดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ในอดีตจะทำเพื่อเป็นเครื่องนุ่งห่ม สำหรับใช้สอยภายในครอบครัว สำหรับสืบทอดภูมิปัญญาการการมัดหมี่ทอผ้าไหมนั้นจะมีวิธีการส่งต่อความรู้จากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งดังที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าไหมมัดหมี่ กล่าวว่า

“ตอนเด็ก ๆ จะคอยขอมดู (แอบดู) ผู้ใหญ่ ยายทำ สนใจเห็นแล้ว จึงเข้ามาช่วยเส็ด (ช่วยทำ) จากนั้นพอโตขึ้นมานิดหน่อย จะมาเป็นลูกมือจับ โน่นจับนี้ให้ จะจดจำวิธีการเอา พออายุสิบห้าสิบหกเป็นสาว ยายจะให้ทำเอง โดยจะคอยแนะนำ หรือเวลามีปัญหาจะไปสอบถาม จะทำเองมาเรื่อยๆจนชำนาญมาถึงปัจจุบันนี้ เวลาคนรุ่นหลังมีปัญหาในการมัดหมี่ทอผ้าไหมจะมาสอบถามอยู่เป็นประจำ”

(เฝ้า สุดตะนา, 2555 : สัมภาษณ์)

“จะคอยช่วย (ช่วย) แม่กับยายทำมาตั้งแต่เด็กๆ เห็นขั้นตอนวิธีการจึงจดจำเอา พอโตแม่กับยายแก่ ตนเองต้องลงมือทำเอง ขั้นตอนไหนมีปัญหาจึงจะสอบถามแม่กับยาย”

(น้อย สิงห์ทอง, 2555 : สัมภาษณ์)

“สมัยก่อนผู้เฒ่าผู้แก่จะไปรวมกลุ่มกันทำ ตอนนั้นเป็นสาวรุ่น จะไปช่วย (ช่วย) งาน แล้วจดจำเอาวิธีการทำมาทำเองจนถึงปัจจุบัน”

(โฮม มุลวงษ์, 2555 : สัมภาษณ์)

“ที่บ้านแม่ไม่ถนัดทำผ้าไหมมัดหมี่ เห็นเพื่อนบ้านทำอยากทำเป็น ต้องไปส่อ (สอบถาม) เอาความรู้ขั้นตอนวิธีการทำมาเพื่อที่จะได้ทำผ้าไหมสวย ๆ ใส”

(แข่ง สาลาด, 2555 : สัมภาษณ์)

“เห็นเพื่อนบ้านทำ เลยมาลองทำเอง ตอนทดลองทำใหม่ ๆ จะมีปัญหาหลาย ๆ อย่าง เคล็ดลับต่าง ๆ ในการทอผ้าไหมมัดหมี่ต้องคอยไปแอบฟังเอาตอนที่คนที่ทำเก่ง ๆ เขาใส (จับกลุ่มคุย) กัน”

(สีดา พิมพ์ศักดิ์, 2555 : สัมภาษณ์)

“ตอนเป็นสาววัยรุ่นทำยังไม่เป็น จะไปช่วย (ช่วย) ยายหรือผู้ใหญ่ทำ ความรู้ขั้นตอนวิธีการต่าง ๆ ต้องส่อ (สอบถาม) หรือคอยฟังตอนที่ผู้ใหญ่ใส (จับกลุ่มคุย)กัน เมื่อส่อ (สอบถาม) มาก ๆ ท่านเห็นว่าสนใจท่านก็จะสอนแนะนำวิธีการขั้นตอนต่าง ๆ ให้”

(ชาวี สาลาด, 2555 : สัมภาษณ์)

รูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม ของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

การศึกษารูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม ของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคามในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 มาจัดแยกกลุ่มข้อมูลและนำมาจัดประชุมสนทนากลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นจากนักวิชาการ ทีมวิจัย และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อาวุโสในตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ในวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2555 โดยนำข้อมูลจากการศึกษาปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงของชุมชนทางด้านนิเวศวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ รวมถึงสาเหตุ และปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จากอดีตถึงปัจจุบัน และองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มาสังเคราะห์หารูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม ของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ผลการสนทนากลุ่ม พบว่า ภูมิปัญญา นักวิชาการ และ ทีมวิจัยที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม ได้แสดงความคิดเห็นต่อการหารูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม ของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ดังนี้

ลำดี พันวงษ์ (2555) ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ให้ข้อคิดเห็นว่า “ความรู้ของท้องถิ่น มีอยู่ในตำบลบัวมาศเรามากมาย ไม่อยากให้สูญหายไปกับวัยของภูมิปัญญาที่แก่ชราามากแล้ว สมัยเด็กๆ จะคอยให้ความสนใจ ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยคอยซอม (แอบดู) ผู้เฒ่าผู้แก่ที่ท่านทำงานในเรื่องต่างๆ ว่ามีวิธีทำอย่างไร เพื่อที่ตนจะทำเป็นบ้าง ” ปอง ชีชา (2555) ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกท่านหนึ่งได้เสริมว่า “เด็กสมัยก่อน จะเอาความรู้จากผู้เฒ่าผู้แก่โดยการเข้าไปช้อยทำงาน(ช่วยเหลือ) จะได้เห็นขั้นตอนวิธีการที่ภูมิปัญญาทำงานในด้านต่างๆทำ จดจำเอามาเป็นความรู้ของตน”

เช่นเดียวกับ เขียว ภูรับ (2555) ภูมิปัญญาด้านหมอยาสมุนไพรที่ได้กล่าวว่า “ตอนเป็นเด็กจะเข้าไปช้อย (ช่วยเหลือ) ผู้เฒ่าผู้แก่ทำงาน จากนั้นเมื่อมีข้อสงสัยต่าง ๆ จะส่อ (ซักถาม) สอบถามเอาความรู้จากภูมิปัญญา” สมจิตร ทุพรหม (2555) ทีมวิจัยได้กล่าวเสริมว่า “ความรู้ของคนแก่มีอยู่มากเหมือนอายุ สมัยก่อนลูกหลานที่สนใจใคร่รู้จะมาส่อ(ซักถาม)เอาความรู้ ผู้เฒ่าผู้แก่จะถ่ายทอดให้” เสน่ห์ เสาวพันธ์ (2555) ได้เสนอแนะว่า “การสืบทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกวิธีหนึ่งคือการ โส (การตั้งกลุ่มพูดคุยกัน) เป็นการพูดคุยสนทนาถึงวิธีการทำงาน วิถีดำเนินชีวิตแล้วหาข้อสรุป” พระครูพิศาลชัยธรรม (2555) ได้เพิ่มเติมว่า “ความรู้ที่ได้มาจากประสบการณ์จากปู่ตายาย จะต้องมีการสอนให้กับคนรุ่นต่อไป เพื่อเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านี้ไม่ให้หายไป” และ มานิตย์ ซาชิโย (2555) ได้เสริมว่า “ความรู้เก่า ๆ เริ่มเลือนหายไป

ผู้เฒ่าผู้แก่ต้องสอนให้องค์ความรู้แก่คนรุ่นใหม่เพื่อสืบทอดความรู้ต่อไป”

จากการสังเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมสนทนากลุ่ม ทำให้ได้ข้อค้นพบรูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม ของตำบลบัวมาศ อำเภอบริบูรณ์ จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วยวิธีการ 2x3x5 ดังนี้

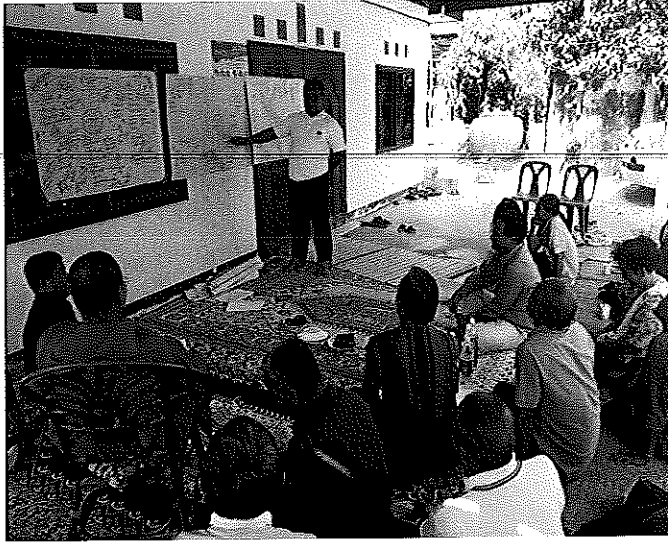
1. วิธีการที่ 1 ซอม (แอบดู) แอบดู แอบมองการทำงานของภูมิปัญญา ซึ่งมีภูมิปัญญาได้กล่าวถึงวิธีการที่ได้รับความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยวิธีนี้ว่า “ตอนเด็กๆจะคอยซอมดู (แอบดู) ผู้ใหญ่ ยายทำ สนใจเห็นแล้ว จึงเข้ามาช่วยเฮ็ด (ช่วยทำ) จากนั้นพอโตขึ้นมานิดหน่อย จะมาเป็นลูกมือจับโน่นจับนี่ให้ จะจดจำวิธีการเอา พออายุสิบห้าสิบหกเป็นสาว ยายจะให้ทำเอง โดยจะคอยแนะนำ หรือเวลามีปัญหาจะไปสอบถาม จะทำเองมาเรื่อยๆจนชำนาญมาถึงปัจจุบันนี้ เวลาคนรุ่นหลังมีปัญหาในการมัดหมี่ทอผ้าไหมจะมาสอบถามอยู่เป็นประจำ” (เผ้า สุดตะนา, 2555 : สัมภาษณ์)

2. วิธีการที่ 2 ซ่อย (ช่วยเหลือ) เข้าไปช่วยภูมิปัญญาทำงาน ซึ่งมีภูมิปัญญาได้กล่าวถึงวิธีการที่ได้รับความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยวิธีนี้ว่า “จะคอยซ่อย (ช่วย) แม่กับยายทำมาตั้งแต่เด็ก ๆ เห็นขั้นตอนวิธีการจึงจดจำเอา พอโตแม่กับยายแก่ ตนเองต้องลงมือทำเอง ขึ้นตอนไหนมีปัญหาจึงจะสอบถามแม่กับยาย” (น้อย สิงห์ทอง, 2555 : สัมภาษณ์)

3. วิธีการที่ 3 ส่อ (ซักถาม) ซักถามข้อสงสัย วิธีทำงาน หาท่องค์ความรู้จากตัวภูมิปัญญา ซึ่งมีภูมิปัญญาได้ กล่าวถึงวิธีการที่ได้รับความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยวิธีนี้ว่า “ที่บ้านแม่ไม่ถนัดทำผ้าไหมมัดหมี่ เห็นเพื่อนบ้านทำอยากทำเป็น ต้องไปส่อ (สอบถาม) เอาความรู้ขั้นตอนวิธีการทำมาเพื่อที่จะได้ทำผ้าไหมสวยๆใส่” (แข่ง สาลาด, 2555 : สัมภาษณ์)

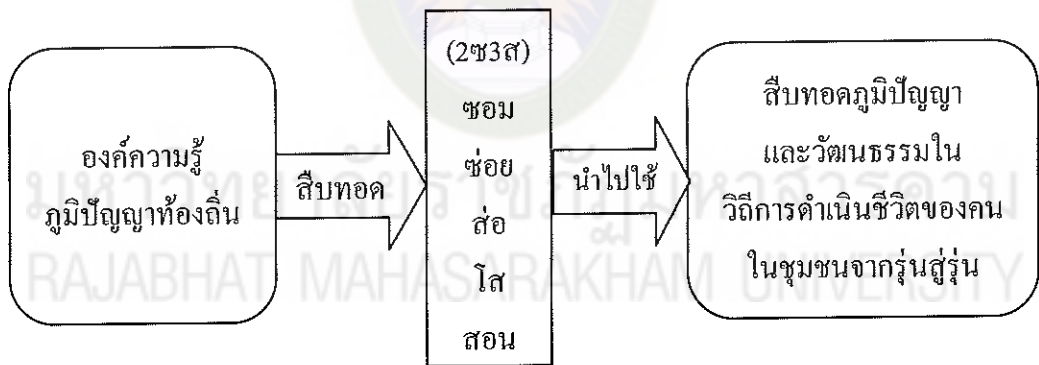
4. วิธีการที่ 4 โส (จับกลุ่มคุย) พุดคุย แลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งมีภูมิปัญญาได้กล่าวถึง วิธีการที่ได้รับความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยวิธีนี้ว่า “เห็นเพื่อนบ้านทำ เลยมาลองทำเอง ตอนทดลองทำใหม่ๆ จะมีปัญหาหลาย ๆ อย่าง เคล็ดลับต่าง ๆ ในการทอผ้าไหมมัดหมี่ต้องคอยไปแอบฟังเอาตอนที่คนที่ทำเก่งๆเขาโส(จับกลุ่มคุย)กัน” (เสิดา พิมพ์ภักดิ์, 2555 : สัมภาษณ์)

5. วิธีการที่ 5 สอน ถ่ายทอดให้องค์ความรู้ ซึ่งมีภูมิปัญญาได้ กล่าวถึงวิธีการที่ได้รับความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยวิธีนี้ว่า “ตอนเป็นสาววัยรุ่นทำยังไปเป็น จะไปซ่อย (ช่วย) ยายหรือผู้ใหญ่ทำ ความรู้ ขั้นตอนวิธีการต่าง ๆ ต้องส่อ (สอบถาม) หรือคอยฟังตอนที่ผู้ใหญ่โสกัน (จับกลุ่มคุยกัน) เมื่อส่อ (สอบถาม) มาก ๆ ท่านเห็นว่าสนใจท่านจึงจะสอนแนะนำวิธีการขั้นตอนต่าง ๆ ให้” (ชาวี สาลาด, 2555 : สัมภาษณ์)

ภาพที่ 80 การสนทนากลุ่มหารูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยจึงขอสรุปรูปแบบ 2ช3ส ที่ได้จากการสังเคราะห์ในกระบวนการสนทนากลุ่มเป็นภาพประกอบ ดังนี้

แผนภาพที่ 2 รูปแบบการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามแนวคิดนิเวศวัฒนธรรมของตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม (2ช3ส)